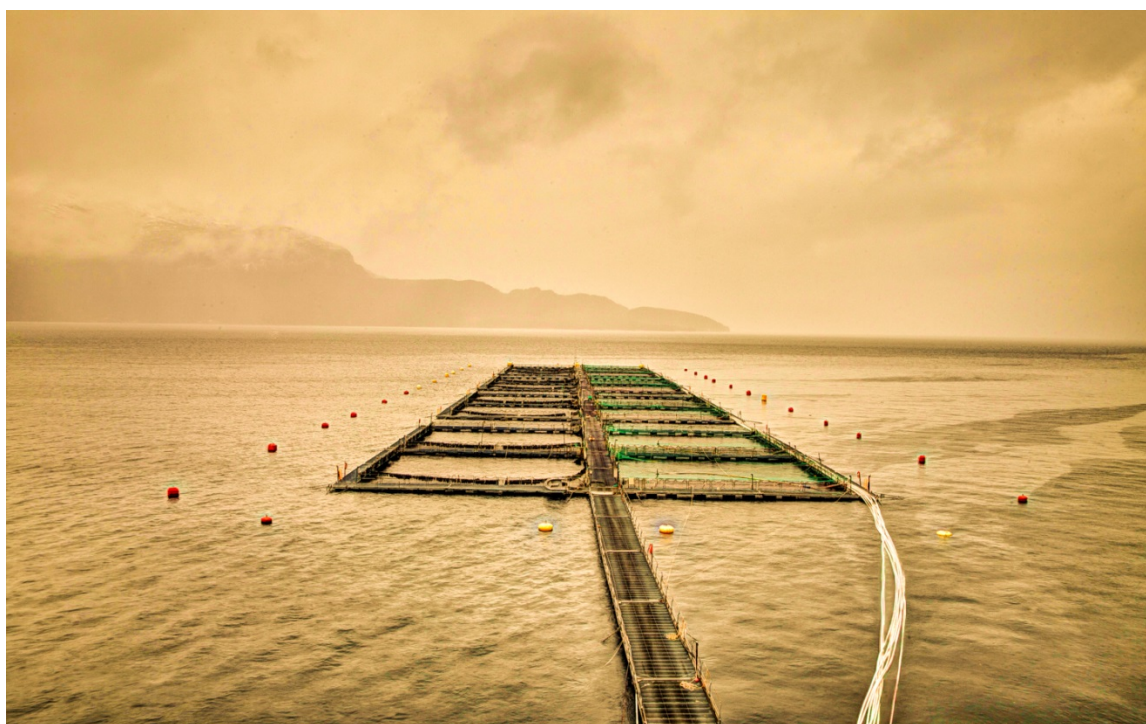

Styrende dokument	Prosess: Føre tilsyn	Instruks
Utarbeidet av: hevik		Utgave: 7
Godkjent: 14.05.2018	Prosesseier: Elisabeth Wilmann	ePhorte saksnr: 2014/29083

Infeksiøs lakseanemi utenfor friområder – faglig beredskapsplan

Mattilsynets faglige beredskapsplan for kontroll med utbrudd av infeksiøs lakseanemi (ILA) i områder som ikke har fristatus

Innhold

1. INNLEDNING	2
1.1 Formål med beredskapsplan for forebygging og bekjempelse av infeksiøs lakseanemi (ILA) utenfor friområder	2
1.2 Relevant norsk regelverk	3
1.3 Definisjoner	4
2. VARSLINGSPLIKTIG SYKDOM - INFORMASJON OM PLIKT TIL Å VARSLE MYNDIGHETENE VED MATTILSYNET	4
3. VARSLINGSRUTINER I MATTILSYNET	5
3.1 Når skal varsel meldes videre	5

3.2	Mattilsynets administrative beredskapsplan – ABP - krisehåndtering.....	5
3.3	Varsling og meldesystemer – instruks	5
3.4	Varslingsflyt.....	5
3.5	Internasjonal varsling	6
3.5.1	Skandinavia	6
3.5.2	ADNS-systemet: EU-kommisjonen	6
3.5.3	OIE	6
3.6	Innhold i varsel som sendes innad i Mattilsynet	6
4.	TILTAK VED MISTANKE OM ILA I AKVAKULTURANLEGG	7
4.1	Utgangspunkt for mistanke om ILA.....	7
4.2	Innsending av prøvemateriale ved mistanke	8
4.3	Grunn til mistanke om ILA	8
4.4	Pålegging av restriksjoner på anlegg som har mistanke om ILA - båndlegging.....	8
4.5	Informasjon til berørte aktører og nettmelding om grunn til mistanke om ILA	9
4.6	Epidemiologisk kartlegging og kontroll.....	10
4.7	Opprettelse av kontrollområde	10
4.8	Tilsyn i anlegg med mistanke om ILA	10
4.9	Mistanken avkrefte	11
4.9.1	Kriterier for å avkrefte mistanke	11
4.9.2	Varsling og melderutiner ved avkrefte mistanke	11
5.	TILTAK VED PÅVISNING AV ILA (DIAGNOSE)	11
5.1	Offisiell påvisning av ILA – diagnose	11
5.2	Aktiviteter ved bekreftet diagnose	11
5.3	Pålegging av restriksjoner på anlegg som har påvist ILA.....	11
5.3.1	Båndlegging	11
5.3.2	I båndleggingsbrevet kan tilleggsrestriksjoner vurderes tatt med.....	12
5.3.3	Forhåndsvarsel om utslakting og destruksjon	13
5.3.4	Kontrollområde	14
5.4	Epidemiologiske undersøkelser.....	14
5.5	Pålegg om destruksjon/utslakting av akvakulturdyr i anlegg med påvist ILA fattes ved enkeltvedtak	14
5.5.1	Matfiskanlegg.....	14
5.5.2	Særskilt om pålegg om destruksjon/fjerning i stamfiskanlegg	16
5.5.3	Særskilt om pålegg om destruksjon/fjerning i settefiskanlegg.....	16
5.6	Tilsyn i anlegg med påvist ILA	16
5.7	Håndtering av biprodukter og avfall fra fisk i anlegg med ILA.....	17
5.7.1	I akvakulturanlegget.....	17
5.7.2	I slakteri/tilvirkingsanlegg.....	17
5.8	Annet avfall	17
5.9	Brakklegging av anlegg med påvist ILA.....	17
6.	KONTROLLOMRÅDET.....	17
6.1	Forskrift om kontrollområde	17
6.2	Utstrekning av bekjempelsessonen	18
6.3	Utstrekning av overvåkningssonen	18
6.4	Landbaserte settefisk-/yngelanlegg	18
6.5	Tilsyn med akvakulturanlegg i kontrollområdet	18
6.5.1	Intensivert tilsyn	18
6.5.2	Uttak og innsending av prøver	19
6.5.3	Driftsplaner.....	19
6.5.4	Godkjenning av vask og desinfeksjon.....	19

6.6 Tiltak overfor annen virksomhet i bekjempelsessonen, eller virksomheter som har kontakt med anlegg i bekjempelsessonen	19
6.7 Transport i og ut av kontrollområdet.....	19
6.7.1 Tilsyn og attestering ved transport av fisk	20
6.7.2 Førtransport	20
7. KRAV TIL SLAKTERI OG TILVIRKINGSANLEGG	20
7.1 Tillatelse til valg av slakteri/tilvirkingsanlegg	20
7.2 Tilsyn og attestering	21
7.4 Krav til slakteri/tilvirkingsanlegg utenfor kontrollområdet	21
8. KRAV TIL NOTVASKING OG TILSYN MED NOTVASKERIER.....	21
9. ENDRING AV HASTEFORSKRIFT ETTER KARTLEGGING.....	21
10. OPPHEVELSE AV KONTROLLOMRÅDERESTRIKSJONENE	21
10.1 Opphevelse av bekjempelsessonen	21
10.2 Opphevelse av overvåkningssonen	22
11. KOMMUNIKASJON.....	22
Endringer.....	22
Vedlegg 1 (til ILA-plan)	24
ANBEFALT SJEKKLISTE FOR BEREDSKAPSPLAN ILA.....	24
Vedlegg 2 (til ILA-plan)	25
BEREDSKAPSUTSTYR FOR UTRYKKING OG DETALJER OM PRØVETAKING:.....	25
Vedlegg 3 (til ILA-plan):	27
MAL FOR KONTROLLOMRÅDEFORSKRIFT	27
Vedlegg 4 (til ILA-plan)	Feil! Bokmerke er ikke definert.
MAL FOR NETTMELDING.....	Feil! Bokmerke er ikke definert.
Vedlegg 5 (til ILA-plan)	34
GENERELT OM MISTANKE OM ELLER PÅVISNING AV LISTEFØRT SYKDOM	34
Vedlegg 6 (til ILA-plan)	37
FOREBYGGENDE TILTAK FOR Å HINDRE INTRODUKSJON AV ILA.....	37
Vedlegg 7 (til ILA-plan)	40
DESINFEKSJON	40
Vedlegg 8 (til ILA-plan)	41
EKSEMPEL PÅ NOTAT FRA REGIONEN TIL HOVEDKONTORET OM ENDRET FORSKRIFT	41
Vedlegg 9 (til ILA-plan)	42
SKJEMA FOR INNSAMLING AV EPIDEMIOLOGISK INFORMASJON.....	42

1. INNLEDNING

1.1 Formål med beredskapsplan for forebygging og bekjempelse av infeksjøs lakseanemi (ILA) utenfor friområder

Formålet med denne planen er å gi en oversikt over de faglige, forvaltningsmessige og administrative rammer som ligger til grunn for arbeidet med å forebygge og bekjempe fiskesykdommen infeksjøs lakseanemi i områder i Norge som ikke har fristatus for sykdommen. Hovedfokus i bekjempelsen er å hindre smittespredning fra infiserte anlegg.

ILA er en listeført sykdom (se forskrift 17. juni 2008 nr. 819 om omsetning av akvakulturdyr og produkter av akvakulturdyr, forebygging og bekjempelse av smittsomme sykdommer hos akvatiske dyr).

ILA kan oppstå i anlegg som ligger i områder som har fått status som fri for sykdommen (segmenter og soner fri for ILA) og i anlegg lokalisert i øvrige deler av landet. For kategorisering av områder med hensyn på status for sykdommer som fremgår på liste 2, se forskrift om omsetning av akvakulturdyr og produkter av akvakulturdyr, forebygging og bekjempelse av smittsomme sykdommer hos akvatiske dyr.¹

Denne beredskapsplan er en instruks om forebygging og bekjempelse av ILA utenfor friområder. Beredskapsplanen gjelder i alle situasjoner der ILA-smitte mistenkes eller er påvist hos oppdrettsfisk, uansett virustype og virulens. Unntak gjelder for de tilfeller der ILA mistenkes eller er påvist innenfor ILA-frie segmenter og soner slik det er presisert over. Under forutsetning av at fristatus skal gjenopprettes for segment eller sone med fristatus som får ILA, gjelder beredskapsplanen for listeførte eksotiske sykdommer (LES) hos akvatiske dyr for sykdomstilfellet, se LES-plan i kvalitetssystemet, <http://kvalitet/default.aspx>.

Målgruppe for ILA-planen er Mattilsynets personell som på ulike måter og nivåer er involvert i arbeidet med bekjempelse av ILA. **De deler av planen som tilsier handling fra Mattilsynet er å oppfatte som en instruks til region og hovedkontor, og skal også gjelde for personell som utfører oppdrag for Mattilsynet i denne sammenhengen.** For helhetens skyld gis det også informasjon om enkelte krav satt i forskrifter som retter seg mot ansvarlige på et akvakulturanlegg og personell dekket av lov om veterinærer og annet helsepersonell (akvakulturanleggets fiskehelsetjeneste).

Det overordnede målet med beredskapsplanen er:

- Holde de norske stamfisk- og settefiskpopulasjonene fri for ILA
- Forebygge introduksjon av ILA-smitte i akvakulturanlegg
- Bekjempe utbrudd av ILA hos fisk på en sikker og effektiv måte
- Hindre overføring av ILA-smitte mellom oppdrettslokaliteter i sjø og på land
- Hindre overføring av ILA-smitte ved transport av akvatiske organismer
- Begrense mulighet for at ILA-viruset blir spredd ved slakting, foredling og/eller destruksjon av syk fisk
- Redusere risiko for smittespredning gjennom annen menneskelig aktivitet.

Selve planen skal gi konsis og målrettet informasjon om tiltak ved mistanke og påvisning av ILA. Planen inneholder i tillegg ulike vedlegg relatert til ILA, bl.a. mal for kontrollområdeforskrift og mal for nettmelding. Merk at vedlegg 5 har informasjon om ulike temaer som kan være nyttig å ha kunnskap om i en situasjon med mistanke eller påvisning av ILA. Vedlegg 6 har informasjon om forebyggende tiltak for å hindre introduksjon av sykdommen.

1.2 Relevant norsk regelverk

Følgende lover og forskrifter regulerer området:

Lover:

- Lov 19.12.2003 nr. 124 om matproduksjon og mattrygghet (matloven)

¹ FOR-2008-06-17-819 omsetnings- og sykdomsforskriften. Kapittel 3 omhandler kategorier av helsestatus for ulike områder i forhold til sykdommer på liste 2. Vedlegg 2 inneholder oversikt over hvilke områder i Norge som har fristatus for ILA (kategori I), øvrige områder har uavklart status (kategori III). Denne plan gjelder for områder som har uavklart status.

- Lov 15.06. 2001 nr. 75 om veterinærer og annet dyrehelsepersonell

Forskrifter om overvåking, varsling og bekjempelse:

- Forskrift 17. juni 2008 nr. 819 om omsetning av akvakulturdyr og produkter av akvakulturdyr forebygging og bekjempelse av smittsomme sykdommer hos akvatiske dyr (omsetnings- og sykdomsforskriften)
- Forskrift 17. juni 2008 nr. 820 om transport av akvakulturdyr (transportforskriften)
- Forskrift 30. oktober 2006 nr. 1250 om slakterier og tilvirkingsanlegg for akvakulturdyr (slakteriforskriften)
- Forskrift 17. juni 2006 nr. 822 om drift av akvakulturanlegg (akvakulturdriftsforskriften)
- Forskrift 20. februar 1997 nr. 192 om desinfeksjon av inntaksvann til og avløpsvann fra akvakulturrelatert virksomhet (forskrift om desinfeksjon av vann, akvakultur)
- Forskrift 17. juni 2008 nr. 821 om godkjenning og bruk av desinfeksjonsmidler i akvakulturanlegg og transportenheter (forskrift om desinfeksjonsmidler, akvakulturanlegg)

Forskrift om biprodukter:

- Forskrift 27. oktober 2007 nr. 1254 om animalske biprodukter som ikke er beregnet på konsum (forskrift om animalske biprodukter)

1.3 Definisjoner

Kontrollområde: Et avgrenset geografisk område bestående av bekjempelsessone og overvåkningssone opprettet som ledd i forebygging, bekjempelse og begrensning av ILA, hvor det gjelder særskilte tiltak, forbud eller påbud.

Ord og uttrykk som benyttes i planen skal forstås slik de er definert i forskrifter som gjennomfører rådsdirektiv 2006/88/EF. Se særlig definisjoner i forskrift 17. juni 2008 nr. 819 omsetnings- og sykdomsforskriften og forskrift 17. juni 2008 nr. 823 om etablering og utvidelse av akvakulturanlegg, zoobutikker m.m.

2. VARSLINGSPLIKTIG SYKDOM - INFORMASJON OM PLIKT TIL Å VARSLER MYNDIGHETENE VED MATTILSYNET

Varsel kan komme fra enhver som finner grunn til mistanke om listeført sykdom. I samsvar med matloven § 6 annet ledd, er enhver pliktig til å varsle Mattilsynet ved grunn til mistanke om smittsom dyresykdom som kan gi vesentlige samfunnsmessige konsekvenser. ILA er en slik sykdom.

Omsetnings- og sykdomsforskriftens §§ 27 og 43 pålegger videre enhver å varsle Mattilsynet ved uavklart forøket dødelighet i et akvakulturanlegg, eller ved grunn til mistanke om listeført sykdom hos akvatiske dyr.

I tillegg til varslingsplikten som følger av matloven § 6 og omsetnings- og sykdomsforskriften §§ 27 og 43 skal Mattilsynet etter akvakulturdiftsforskriftens § 13 varsles umiddelbart ved:

- a) uavklart forøket dødelighet
- b) grunn til mistanke om listeført sykdom, eller
- c) andre forhold som har medført vesentlig dyrevelferdsmessige konsekvenser for fisken, herunder sykdom, skade eller svikt.

Varslingsplikten i akvakulturdriftsforskriften retter seg mot virksomheter underlagt forskriften. Tilsvarende varslingsplikt er tatt inn i transportforskriften og slakteriforskriften for aktører underlagt kravene i forskriftene.

3. VARSLINGSRUTINER I MATTILSYNET

3.1 Når skal varsel meldes videre

Innad i Mattilsynet skal det alltid varsles når det er grunn til mistanke om ILA. (For nærmere opplysninger om grunn til mistanke, se punkt 4.)

Varsling innad i Mattilsynet, til Chief Veterinary Officer (kristina.landsverk@mattilsynet.no) og til Nærings- og fiskeridepartementet (beredskap@nfd.dep.no) skal alltid gjennomføres **før** offentliggjøring av mistanke eller diagnose av ILA (de to siste varslinger gjøres av seksjon fiskehelse og fiskevelferd ved hovedkontoret).

Merk at dersom det er mistanke om ILA innenfor et område som har ILA-fri status og en ønsker å opprettholde fristatus for området, skal ILA håndteres som en listeført eksotisk sykdom. Bekjempelse skjer i tråd med beredskapsplan for listeførte eksotiske sykdommer (LES).

3.2 Mattilsynets administrative beredskapsplan – ABP - krisehåndtering

Det vil normalt **ikke** være nødvendig å sette stab ved ILA utenfor friområder.

Mattilsynet er en beredskapsorganisasjon. Administrativ beredskapsplan gir en oversikt over hvordan Mattilsynet organiserer arbeidet med uønskede hendelser og beskriver struktur over tjenesteregler som skal anvendes.

Mattilsynet har en felles ABP og en ABP for den enkelte enhet (distriktskontor, regionkontor og hovedkontor). Lenke til felles ABP: <http://kvalitet/Procedures/ABP%20-%20Administrativ%20Beredskapsplan.pdf>. Den enkelte enhet skal i tillegg ha tilgang til egen ABP.

I felles ABP er det beskrevet etablering av henholdsvis nasjonal og regional stab for håndtering av kriser og rutiner for varsling av uønskede hendelser.

De rutiner som er spesifikke for en situasjon med mistanke om eller påvisning av ILA vil gå foran andre generelle rutinebeskrivelser i tilfelle av motstrid.

3.3 Varsling og meldesystemer – instruks

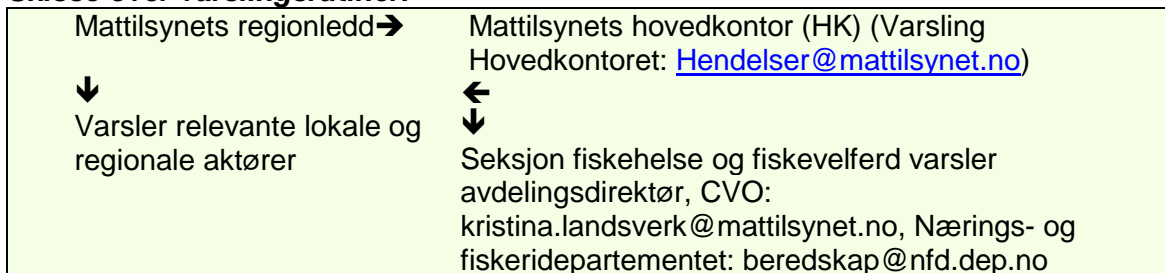
Instruks for varsling og meldesystemer (punkt 3 i ABP) skal sikre at organisasjonen, våre forvaltningsstøtteinstitusjoner og andre berørte parter er informert om uønskede hendelser. Den skal også sikre at vi oppfyller våre internasjonale varslingsforpliktelser.

3.4 Varslingsflyt

All varsling og rapportering foregår i linjen og for øvrig i samsvar med ABP.

Det nivå i Mattilsynet som mottar det første varsel om mistanke er ansvarlig for å melde fra til de øvrige ledd, både oppover og nedover, i organisasjonen.

Skisse over varslingsrutiner:

Varsling skal bekreftes mottatt ved telefonisk kontakt mellom nivåene i Mattilsynet.

Seksjonsleder/fungerende leder, evt. medarbeider som arbeider med fiskesykdommer ved seksjon fiskehelse og fiskevelferd kontaktes per telefon for bekreftelse av at varsling er mottatt.

3.5 Internasjonal varsling

Hovedkontoret ved seksjon fiskehelse og fiskevelferd er ansvarlig for internasjonal varsling i samsvar med punkt 3.5.2, 3.5.3 og 3.5.4. CVO varsler etter punkt 3.5.1. Det er viktig at innholdet i varslingen fra region er mest mulig dekkende i forhold til omstendighetene som foreligger og de tiltak som er truffet (se pkt. 3.6 for innhold i varsling).

3.5.1 Skandinavia

I henhold til en uformell avtale de skandinaviske landene i mellom, varsler Chief Veterinary Officer (CVO) CVO'ene i de andre skandinaviske land allerede før mistanke om ILA er offentliggjort. CVO må derfor inkluderes i den nasjonale varslingen (HK-seksjonens ansvar) før offentliggjøring som beskrevet i pkt. 4.5.

3.5.2 ADNS-systemet: EU-kommisjonen

EU varsles vanligvis **ikke** ved utbrudd av ILA utenfor friområder. For varsel til EU-kommisjonen ved påvist ILA innenfor ILA-frie områder, se LES-plan.

3.5.3 OIE

Bekreftet diagnose av ILA skal varsles til OIE innen 24 timer ved førstegangs påvisning, og deretter bør det sendes regelmessig oppfølgingsmelding inntil en har sendt avsluttende melding. Varsling og rapportering til OIE gjøres gjennom informasjonsportalen WAHIS <https://www.oie.int/wahis/>. Hovedkontoret har ansvar for varsling til OIE. (Utføres kun dersom det skjer et nytt utbrudd av ILA i Norge etter at vi har sendt avsluttende rapport om siste ILA-tilfelle).

3.6 Innhold i varsel som sendes innad i Mattilsynet

Følgende opplysninger skal varsles hovedkontoret ved seksjon fiskehelse og fiskevelferd så snart som mulig, slik at korrekt varsling internasjonalt kan gjennomføres:

- navn på eier
- navn, nummer og beliggenhet på lokalitet (tilhørende avdeling i MT og kommune)
- dato for pålegging av restriksjoner
- grunnlaget for varsling og evt. pålegging av restriksjoner (vedlagt analysesvar fra Veterinærinstituttet (VI) om mistanke/diagnose eller for eksempel kliniske funn), dødelighet, synlige obduksjonsfunn, histopatologiske funn, agenspåvisning (PCR, immunhistokjemi, dyrking)
- dato for mistanke
- dato for diagnose
- iverksatte strakstiltak (om slakting av smittet fisk allerede har startet)

- biomassedata (art, utsettstidspunkt, antall fisk ved utbrudd av ILA, snittvekt ved utbrudd av ILA, ca. dødelighet i prosent)
- slaktning og destruksjon (antall slaktet fisk, antall destruert fisk.)
- litt om avstandsforholdene til andre lokaliteter, både lokaliteter med ILA og andre. (Mattilsynet lokalt skal ha oversikt over antall fisk som blir slaktet og destruert frem til lokaliteten er tømt. Seksjon ved HK etterspør tall hvis det er aktuelt med rapportering til OIE.)

Hvem kontaktes i Mattilsynet? Se punkt 3.4.

4. TILTAK VED MISTANKE OM ILA I AKVAKULTURANLEGG

4.1 Utgangspunkt for mistanke om ILA

Ved varsel om mulig sykdom under utvikling skal Mattilsynet i regionen gjennomføre en fysisk inspeksjon med egen undersøkelse for å danne seg et bilde av situasjonen, og om nødvendig ta ut nye prøver. Det skal benyttes kvalifisert personell for slike undersøkelser. Kvalifisert personell vil si fiskehelsebiolog eller veterinær. **Gjennomføring av inspeksjon skal ikke forsinke båndlegging dersom det er klart uten inspeksjon at det foreligger grunn til mistanke. Se punkt 4.4 om båndlegging.**

Dersom det er tvil om grunnlaget for en formell mistanke om ILA, jfr. punkt 4.3, skal det søkes assistanse. Inspektør/avdeling skal samrå seg med regionens fagkoordinator. Veterinærinstituttet (VI) skal som nasjonalt referanselaboratorium rådspørres.

På hvert kontor i Mattilsynet der det føres tilsyn med akvakulturanlegg skal det til enhver tid være en beredskapskoffert pakket og klar, tilgjengelig for utrykking. Se vedlegg 2 for innhold i koffert.

Ved tilsyn skal det undersøkes med hensyn på dødelighet, svake individer (svimere) og fisk med unormal oppførsel. Dødelighet ved ILA starter ofte beskjedent i en eller få merder. Dersom det er mulig skal klinisk syk fisk, og nylig døde fisk (ikke råtne), i normalt hold undersøkes for kliniske- og obduksjonsfunn som kan indikere ILA.

Laks med sykdommen ILA har alltid anemi, det vil si at hematokritt er lav, at de fleste organene er bleke, og at milten er mørk og forstørret (økt blodnedbrytning). Funnsom indikerer sirkulasjonsforstyrrelser er også konstante. Det vil si varierende mengder væske i bukhole og dels i hjertesekk, og ødem knyttet til skjell-lommer. Blødninger er mer variable, men kan være svært uttalte og bryter da mønsteret med hensyn til bleke organer ved å være lett synlige i blant annet lever og tarm. Blødninger kan også forekomme i andre organer slik som i nyre, gjeller, hud, og i fremre øyekammer.

Ved funn av anemi og sirkulasjonsforstyrrelser på laks skal muligheten for ILA undersøkes nærmere ved laboratorieundersøkelser. Svimere i tilnærmet normalt hold med uttalt anemi, ascites og blødninger fra merder med økt dødelighet er best egnet for slike undersøkelser.

Inspeksjonsrapporter, svar på laboratorieundersøkelser og annen dokumentasjon som gir oversikt over tidligere helsestatus i virksomheten, bør gjennomgås.

Det vil være avgjørende for å hindre mulig smittespredning at det ikke flyttes akvatiske dyr eller mulig smitteførende gjenstander fra anlegg med mistanke om ILA. Virksomheten skal opplyses om aktsomhetskravet i matlovens § 19. Mattilsynet kan gi tillatelse til flytting der det anses som forsvarlig.

4.2 Innsending av prøvemateriale ved mistanke

Diagnostiske undersøkelser gjøres på minimum ti klinisk syke fisk i tilnærmet normalt hold. Se vedlegg 2 for nærmere opplysninger om prøveuttak.

Mattilsynet skal forvise seg om at prøvene når fram til laboratoriet så raskt som mulig. Alle prøvene må individmerkes. **Ta kontakt med laboratoriet før innsending av prøvene for å få anvisning på fremgangsmåte.**

4.3 Grunn til mistanke om ILA

Forekomst av minst en av følgende kriterier kan gi grunn til mistanke som igjen skal føre til båndleggingsvedtak:

a) Obduksjonsfunn eller histopatologiske funn som tyder på ILA med eller uten kliniske funn,

eller

b) Påvisning av ILA-virus (HPR-deletert) ved hjelp av immunhistokjemi (IHC), RT-PCR eller virusdyrking,

eller

c) Overføring av levende laksefisk når det er grunn til å mistenke ILA i fisken ved tidspunkt for overføring,

eller

d) Der undersøkelser avdekker andre epidemiologiske forbindelser til ILA-mistenkte anlegg eller anlegg der ILA er påvist.

4.4 Pålegging av restriksjoner på anlegg som har mistanke om ILA - båndlegging

Ved grunn til mistanke om ILA skal virksomheten båndlegges.

Følgende restriksjoner følger direkte av matloven og omsetning- og sykdomsforskriften når det er grunn til mistanke om ILA:

- Forbud mot å føre akvakulturdyr inn eller ut av anlegget (jf. matlov § 19 annet ledd og omsetnings- og sykdomsforskriften § 28).
- Strykeforbud (jf. omsetnings- og sykdomsforskriften § 29).

Restriksjonene gjelder fra det tidspunkt det er grunn til mistanke om ILA.

Båndleggingsvedtak: i et tilfelle med grunn til mistanke om sykdom som har vesentlige samfunnsmessige konsekvenser, slik ordlyden er i matlovens § 19, skal Mattilsynet utferdige vedtak om båndlegging av virksomheten/anlegget. ILA er en slik sykdom som har vesentlige samfunnsmessige konsekvenser. Det skal med andre ord fattes et båndleggingsvedtak selv om oven nevnte restriksjoner følger direkte av lovverket og således gjelder fra det tidspunktet det er grunn til mistanke. Fremgangsmåten skal sikre «frys» av situasjonen og gi oppdretter en mulighet til å følge opp sine interesser dersom han er uenig. Oppdretter gis klagerett slik at grunnlaget for mistanke kan bestrides.

Vedtaket om båndlegging grunnet ILA skal sendes virksomheten så snart det er klart at det foreligger grunn til mistanke. **Gjennomføring av inspeksjon skal ikke forsinke båndlegging dersom det er klart at det foreligger grunn til mistanke.**

Se punkt 4.3 for hva som utgjør grunn til mistanke om ILA.

I en situasjon med mistanke om ILA, kan akutt fare for smittespredning tilsi at skriftlig forhåndsvarsel unnlates. **Båndleggingsvedtaket fattes i slike tilfeller uten forhåndsvarsel.** Anlegget skal kontaktes før detaljene i vedtaket fastsettes, se også punkt 4.5.

I MATS benyttes valget for vedtak uten forhåndsvarsel. Type vedtak er båndlegging. Sykdomstilfellet registreres som mistenkt sykdom, og det hakes av for at sykdomsmistanken er loggverdig.

Det skal fremgå tydelig av overskrift og konklusjon at det er fattet vedtak om båndlegging av anlegget. I konklusjonen skal det klargjøres at båndlegging innebærer forbud mot omsetting, inntak, utsett og flytting.

Hjemmel: båndleggingsvedtaket hjemles i omsetnings- og sykdomsforskriftens § 28, jf. matlovens §§ 19 og 23.

I MATS må dato i felt for når restriksjonene gjelder fra fylles ut for å komme videre. Som nevnt gjelder imidlertid restriksjonene som følger av matlovens § 19 og omsetnings- og sykdomsforskriftens § 28 fra det tidspunkt det er grunn til mistanke, uavhengig av båndleggingsbrev.

Merk også punkt 5.3.3. vedrørende krav om informasjon til de som kommer i kontakt med anlegget. Skiltet henges opp seinest ved bekreftet diagnose. Dersom vi ønsker å stille krav om at informasjon gis allerede ved grunn til mistanke, følges anvisningene i punkt 5.3.3

Restriksjoner i området for å hindre smittespredning, utover båndlegging på anlegget med mistanke, gjøres normalt ved at det fastsettes en kontrollområdeforskrift som hasteforskrift. En slik forskrift vil pålegge plikter og restriksjoner også på naboanlegg og transport. Det skal prioriteres å få på plass utkast til en slik forskrift, se punkt 6, og mal til kontrollområdeforskrift i vedlegg 3.

Regionsledelse, NFD og CVO og hovedkontoret ved seksjon fiskehelse og fiskevelferd skal være informert før mistanken offentliggjøres. Hovedkontoret publiserer eventuell nettmelding.

4.5 Informasjon til berørte aktører og nettmelding om grunn til mistanke om ILA

Anlegget skal gjøres oppmerksom på at Mattilsynet har konkludert med at det foreligger grunn til mistanke om ILA, og at dette innebærer publisering i sykdomskartløsning. Se styrende dokument: «Kart som viser sykdomstilfeller hos akvakulturdyr – instruks til tilsynspersonell i Mattilsynet» <http://kvalitet/default.aspx>

Ved grunn til mistanke om ILA skal det vurderes om Mattilsynet skal publisere nettnyhet om mistanken eller om man skal avvente en eventuell diagnose. Utkast til nettnyhet om mistanke om sykdom sendes straks hovedkontoret ved seksjon fiskehelse og fiskevelferd fra regionen. Utkast til nettmelding skal som minimum inneholde følgende: opplysninger om anlegget (lokalitetsnavn, lokalitetsnummer, eier), kommune, dato for mistanke om ILA, opplysninger om eventuelle fastsatte restriksjoner, at det må utvises aktsomhet ved trafikk i området, om kontrollområde skal opprettes og kontaktperson i region. Forslag til tekst i nettmelding finnes i ILA-løp i Mattilsynets beredskapsverktøy CIM. Publiseres nettmelding også på mistankestadiet tilpasses teksten til mistanke.

Hovedkontoret oversender endelig utarbeidet nettnyhet til Mattilsynets redaksjon. Merk at kontrollområdeforskrifter ofte blir fastsatt som hasteforskrift (dvs. en forskrift som ikke følger hovedregelen om at den skal høres i minimum seks uker). Forholdene skal likevel være så godt opplyst som mulig. Det er derfor viktig med god informasjon til alle berørte aktører i området (se punkt 6.1 om å sikre informasjon til berørte parter når det skal opprettes kontrollområde).

Regionen skal vurdere om det for dette tilfellet er aktuelt å kalle inn til et informasjonsmøte med representanter for akvakulturanlegg og akvakulturelatterte virksomheter. På møtet informeres det om strakstiltak og aktuelle tiltak dersom ILA-diagnosen blir bekreftet.

Veterinærinstituttet skal publisere ILA-utbruddet på sitt interaktive kart (vises i Fiskeridirektoratets kartløsning). VI er avhengig av at regionen ved avdelingen sender e-post til VI ved epi@vetinst.no om klarsignal til markering av sykdom på anlegget i kartløsningen. Publisering i kartet bør komme før, eventuelt samtidig, som nettmelding på våre sider. Se instruks «Kart som viser sykdomstilfeller hos akvakulturdyr – instruks til tilsynspersonell i Mattilsynet », lenke: <http://kvalitet/default.aspx>.

4.6 Epidemiologisk kartlegging og kontroll

Så snart det foreligger grunn til mistanke om ILA, skal det settes i verk innledende epidemiologiske undersøkelser. Disse skal ha som mål å kartlegge smitteforekomst, smitteårsak, smitteveier til anlegget, mulig smitte ut fra anlegget og tidspunkt for smitteoverføring. Undersøkelsene gjøres i samarbeid med Veterinærinstituttet som også skal bidra til å sikre undersøkelse av egnet prøvemateriale. Se skjema tatt inn vedlegg 9 og i mappe på fellesområdet: F:_Prosjekter\Fiskehelse Generelt\Epidemiologisk kartlegging, for den epidemiologiske kartleggingen. Regioner lokalt registrerer opplysninger som det bes om i skjema. Skjema kan også fås ved å kontakte Veterinærinstituttet.

Nødvendige prøver tas i samråd med Veterinærinstituttet og fagkoordinator i region.

4.7 Opprettelse av kontrollområde

Ved grunn til mistanke om ILA skal regionen foreslå utstrekning av kontrollområde bestående av bekjempelsessone og **overvåkingssone**. For nærmere opplysninger om opprettelse av kontrollområde, se pkt. 6.

4.8 Tilsyn i anlegg med mistanke om ILA

Anlegg med grunn til mistanke skal inspiseres av Mattilsynet lokalt minimum en gang hver måned inntil alle akvakulturdyr er destruert/slaktet ut. Avhengig av smittesituasjonen kan det være aktuelt med inspeksjon oftere enn en gang per måned. Det skal ved inspeksjon legges særlig vekt på obduksjon av døde akvakulturdyr/svimere for å følge med om det er spredning av ILA til nye merder. Svar på laboratorieprøver sjekkes. Legg videre vekt på tilsyn med dødelighet og dødfiskhåndtering, oppfølging av destruksjon/utslakting, reingjøring/desinfeksjon og journalføring. Ta kontakt med laboratoriet dersom det er usikkerhet om det er aktuelt å ta prøver.

4.9 Mistanken avkreftes

4.9.1 Kriterier for å avkrefte mistanke

Dersom oppfølgende undersøkelser med månedlig inspeksjon fra Mattilsynet med innsending av nye prøver ikke avdekker ytterligere tegn på ILA, skal mistanken avkreftes. (For informasjon om prøveuttak, se punkt 4.1, 4.2 og vedlegg 2.)

Restriksjonene skal oppheves. Oppheving av restriksjoner skal gjøres seinest innen seks måneder dersom nye inspeksjoner og undersøkelser ikke avdekker tegn på ILA. Nettmelding, som nevnt i punkt 4.5, skal erstattes av melding om avkreftet mistanke.

4.9.2 Varsling og melderutiner ved avkreftet mistanke

Dersom regionen konkluderer med at mistanken skal avkreftes, skal det varsles på vanlig måte. Regionen og hovedkontoret varsler sine respektive kontakter.

5. TILTAK VED PÅVISNING AV ILA (DIAGNOSE)

5.1 Offisiell påvisning av ILA – diagnose

Mattilsynets regiondirektør, eller den direktøren har bemyndiget, bekrefter diagnosen infeksjøs lakseanemi (ILA) ved første gangs påvisning i et anlegg. For at diagnose skal kunne bekreftes ved første gangs påvisning i et anlegg skal laboratoriediagnosen infeksjøs lakseanemi være stilt eller bekreftet av nasjonalt referanselaboratorium for ILA med utgangspunkt i følgende kriterier:

- i) Påvisning av patologiske og histopatologiske forandringer som beskrevet for ILA og
- ii) påvisning av ILA-virus hos samme individ ved immunhistokjemi og real-time RT-PCR.

E-post med bekreftelse av diagnose sendes hovedkontoret:

Mattilsynets hovedkontor (HK) (Varsling Hovedkontoret: Hendelser@mattilsynet.no)

Hovedkontoret offentligjør diagnosen. Utkast til nettmelding (evt. endret nettmelding hvis mistanken er offentliggjort) utferdiges av regionen, se også punkt 4.5.

5.2 Aktiviteter ved bekreftet diagnose

Regionen lokalt skal ved bekreftet diagnose som et minimum registrere de opplysninger som er listet opp under punkt 4.6, dersom dette ikke ble gjort på mistankestadiet (epidemiologisk kartlegging og kontroll). Dersom opplysningene er registrert skal de gjennomgås og suppleres med eventuelle nye opplysninger.

5.3 Pålegging av restriksjoner på anlegg som har påvist ILA

5.3.1 Båndlegging

Ved bekreftet diagnose for ILA skal virksomheten båndlegges dersom dette ikke er gjort på mistankestadiet.

Følgende restriksjoner følger direkte av matloven og omsetnings- og sykdomsforskriften når ILA er påvist:

- Forbud mot å føre fisk inn eller ut av anlegget (jf. matlov § 19 annet ledd og omsetnings- og sykdomsforskriften § 28)
- Strykeforbud (jf. omsetnings- og sykdomsforskriften § 29),

Restriksjonene gjelder fra det tidspunkt det er grunn til mistanke om ILA.

Båndleggingsvedtak: i et tilfelle med påvisning av sykdom som har vesentlige samfunnsmessige konsekvenser, slik ordlyden er i matlovens § 19, skal Mattilsynet utferdige vedtak om båndlegging av virksomheten/anlegget. ILA er en slik sykdom som har vesentlige samfunnsmessige konsekvenser. Det skal med andre ord fattes et båndleggingsvedtak selv om oven nevnte restriksjoner følger direkte av lovverket og således gjelder fra det tidspunktet det er grunn til mistanke. Fremgangsmåten skal sikre «frys» av situasjonen og gi oppdretter en mulighet til å følge opp sine interesser dersom han er uenig. Oppdretter gis klagerett slik at grunnlaget for diagnose kan bestrides.

I en situasjon med påvisning av ILA, kan akutt fare for smittespredning tilsi at skriftlig forhåndsvarsel unnlates. **Båndleggingsvedtaket fattes i slike tilfeller uten forhåndsvarsel.** Anlegget skal kontaktes før detaljene i vedtaket fastsettes, se også punkt 4.5.

I MATS benyttes valget for vedtak uten forhåndsvarsel. Type vedtak er båndlegging. Når sykdomstilfellet er bekreftet registreres det som diagnose, eventuelt redigeres det fra mistanke til bekreftet dersom tilfellet er registrert på mistankestadiet.

Det skal fremgå tydelig av overskrift og konklusjon at det er fattet vedtak om båndlegging av anlegget. I konklusjonen skal det klargjøres at båndlegging innebærer forbud mot omsetting, inntak, utsett og flytting.

Hjemmel: båndleggingsvedtaket hjemles i omsetnings- og sykdomsforskriftens § 28, jf. matlovens §§ 19 og 23.

I MATS må dato i felt for når restriksjonene gjelder fra fylles ut for å komme videre. Som nevnt gjelder imidlertid restriksjonene fra det tidspunkt det er grunn til mistanke, uavhengig av båndleggingsbrev.

Aktuelle tiltak utover omsetting, inntak, utsett og flytting, og som kan tas med i samme brev, se punkt. 5.3.2

5.3.2 I båndleggingsbrevet kan tilleggsrestriksjoner vurderes tatt med

I tillegg til restriksjonene som følger av en båndlegging (forbud mot omsetting, inntak, utsett og flytting) kan det være aktuelt å sette i verk ulike ytterligere smittehindrende tiltak. Mattilsynets vedtak skal være nødvendige, forholdsmessige og hensiktsmessige for å oppnå formålet:

Følgende krav rettes mot anlegg med påvist ILA (tas med i båndleggingsbrevet):

- Krav til at informasjonsskilt om smittsom dyresykdom skal henge synlig på anlegget for å opplyse besøkende (varseltrekant, se vedlegg 5 om «skilting og adgangskontroll»). Hjemmel for vedtak om å opplyse om smittesituasjonen ved hjelp av skilt er matlovens § 6 tredje ledd, jf. § 19 første ledd. Skiltet skal henge inntil vedtaket oppheves. Mattilsynet anskaffer skiltet, se vedlegg 5 for nærmere anvisning.

Følgende krav rettet mot anlegg med påvist ILA kan vurderes tatt med i båndleggingsbrevet:

- Krav om at anlegget gir informasjon om smittesituasjonen til aktører som kommer i berøring med fisken og anlegget (brønnbåter etc.) er tatt inn i mal for kontrollområdeforskrift § 5. Krav om at slik informasjon også gis i perioden frem til forskrift er på plass, kan vurderes tatt inn i båndleggingsvedtaket. Hjemmel for vedtak om å opplyse om smittesituasjonen er matlovens § 6 tredje ledd, jf. § 19 første ledd.
- Stamfiskanlegg: det skal vurderes om rogn som er strøket like før mistanke oppsto eller diagnose ble bekreftet, skal destrueres (gjøres ved enkeltvedtak rettet mot stamfiskanlegget, hjemmel for et evt. slikt vedtak er omsetnings- og sykdomsforskriftens § 29, jf. matlovens § 23).

Pålegg og restriksjoner som skal gjelde for området rundt utbruddet og som skal virke smittereduserende, utformes i kontrollområdeforskrift. Det skal prioriteres å få på plass kontrollområdeforskrift. Se vedlegg 3 der mal for kontrollområdeforskrift er tatt inn.

Følgende smittereduserende tiltak er tatt inn i mal for kontrollområdeforskrift:

- Hjemmel for krav til transportrutiner for brønnbåter som skal inn til anlegget (inkludert krav til behandling av transportvann) (gjøres ved enkeltvedtak rettet mot transportør, se også punkt 6.7).
- Krav om ukentlig innsending av rapporter om dødelighet til Mattilsynet for anlegg i hele kontrollområdet.
- Krav om månedlige helsekontroller med prøveuttak for å avdekke ILA-smitte for anlegg i hele kontrollområdet.

Se nærmere om innhold i kontrollområdeforskrift under punkt 6.

5.3.3 Forhåndsvarsel om utslakting og destruksjon

Nå som ILA er påvist i anlegget forhåndsvarsler Mattilsynet enkeltvedtak om utslakting av fisken i anlegget. Utslakting kan være startet opp frivillig, men en slik utslakting kan stoppe opp av ulike årsaker. Med mindre all fisk er slaktet ut frivillig før vi rekker å varsle utslaktingsvedtak, skal Mattilsynet varsle og fatte utslaktingsvedtak med frist.

Forhåndsvarselet bør angi:

- krav om at anlegget skal legge frem plan for utslakting og smittesanerering av anlegget innen en kort frist,
- krav om at slakteplan/destruksjonsplan som skal gjelde for ILA-utbruddet skal godkjennes av Mattilsynet og
- en foreløpig tidsfrist for når utslakting/avliving/destruksjon skal være gjennomført (endelig frist settes først etter gjennomgang av forslag til plan, men det er hensiktsmessig at Mattilsynet allerede ved varsel kan si noe om hvilken frist vi mener er forsvarlig). (Se punkt 5.5.1 om fristfastsettelse.)

Begrunnelse:

Vedtaket om utslakting/destruksjon er et særlig inngripende vedtak. God begrunnelse for hvorfor Mattilsynet mener dette kan bli nødvendig, gis allerede i varselet.

Vedtaket om destruksjon/utslakting, se nærmere under punkt 5.5.

Tvangsmulkt:

I forkant av vedtaket om utslakting/destruksjon der tidsfrist for utslakting/destruksjon gis, vil det være hensiktsmessig å vurdere om det er behov for å forhåndsvarsle bruk av andre virkemidler samtidig. Det kan i enkelte tilfeller være aktuelt å forhåndsvarsle at vedtak om tvangsmulkt vil bli fattet dersom frist ikke overholdes. Vedtak om ileggelse av tvangsmulkt er et særskilt enkeltvedtak som krever eget forhåndsvarsel. I forhåndsvarsel om tvangsmulkt skal beløp angis, se eget punkt i retningslinje for virkemiddelbruk. For at tvangsmulkt som virkemiddel skal kunne benyttes, må det være reell tid til å gjennomføre kravet fra Mattilsynet om slakting/destruksjon, før tvangsmulkt kan effektueres. Tidsfaktoren er svært viktig her. Bruk av tvangsmulkt må vurderes tidlig i prosessen. Tvangsmulktenes størrelse fastsettes under hensyn til hvor viktig det er at pålegget blir gjennomført og hvilke kostnader det antas å medføre. Momenter av betydning vil være laksepris, tilvekst per døgn med fratrek av førkostnad.

5.3.4 Kontrollområde

Det skal som hovedregel opprettes et kontrollområde rundt anlegget (unntak: Mattilsynet vurderer det slik at det ikke er fare for spredning av smitte). Dette gjøres ved forskrift om kontrollområde med utgangspunkt i mal (se vedlegg 3). Et kontrollområde skal bestå av bekjempelsessone og overvåkningssone. Se eget punkt 6 om reguleringer i kontrollområdet.

5.4 Epidemiologiske undersøkelser

Epidemiologiske undersøkelser som nevnt i pkt. 4.6 videreføres når diagnosen er bekreftet. Undersøkelsene gjøres i samarbeid med Veterinærinstituttet. Se skjema tatt inn i vedlegg 9. (Skjema skal også ligge på fellesområdet: F:_Prosjekter\Fiskehelse Generelt\Epidemiologisk kartlegging, evt. kan VI kontaktes).

Resultater av epidemiologiske undersøkelser (endelig utfylt skjema) sendes til Veterinærinstituttet med kopi til fagkoordinator i region og seksjon ved hovedkontoret så snart de foreligger, eller seinest innen tre måneder etter utbruddet.

Driftsansvarlig på akvakulturanlegget plikter å samarbeide om den epidemiologiske undersøkelsen, jf. matloven § 13 tredje ledd og § 14 første ledd.

5.5 Pålegg om destruksjon/utslakting av akvakulturdyr i anlegg med påvist ILA fattes ved enkeltvedtak

5.5.1 Matfiskanlegg

Diagnosen skal være bekreftet av regiondirektøren, eller den direktøren har bemyndiget, før det gis pålegg om destruksjon/utslakting (vedtak om destruksjon/utslakting etc. skal forhåndsvarsles, se punkt 5.3.3).

Pålegget skal ha som mål å bekjempe ILA for å hindre smittespredning fra infisert anlegg.

For å sikre at utslakting skjer innen en dato som er forsvarlig slik Mattilsynet ser det, skal det fattes vedtak om utslakting/destruksjon av fisken. Utslakting kan være startet opp frivillig, men en slik utslakting kan stoppe opp av ulike årsaker. Med mindre all fisken er slaktet ut, skal vi varsle og fatte utslaktingsvedtak med frist.

Pålegg om destruksjon/utslakting skal inneholde frist for når vedtaket skal være gjennomført:

- Merder der det forekommer fisk som gir grunn til mistanke om ILA, og/eller forøket dødelighet der ILA er eller kan være en årsaksfaktor (se momenter under): **frist (i form av dato): så snart som mulig.** (Se punkt 4.3).
- Merder der det ikke forekommer fisk som gir grunn til mistanke om ILA, og/eller forøket dødelighet der ILA er eller kan være en årsaksfaktor (se momenter under): **frist (i form av dato): kan stå til fisken når slaktestørrelse.** (Se punkt 4.3).

Vedtaket skal angi en dato for når hele anlegget skal være tømt. Vedtaket skal også være tydelig på at utvikling i merder slik at det etterhvert forekommer fisk som nevnt i første kulepunkt, skal føre til at fisken slaktes så snart som mulig.

Frist under kulepunkt to forutsetter at risiko for videre spredning av ILA til andre oppdrettsanlegg og/eller villlevende bestander av mottakelige arter er lav.

Vedtaket om utslakting/destruksjon der frist settes, bør ta utgangspunkt i anleggets beredskapsplan, jf. krav om beredskapsplan i etableringsforskriftens § 6 og driftsforskriftens § 7. Beredskapsplanen, for at den skal kunne danne grunnlag for utslakting ved ILA, skal inneholde en skriftlig vurdering av risiko for smittespredning. Foreligger det ikke en realistisk plan for anlegget som kan danne grunnlag for Mattilsynets vedtak om utslakting/destruksjon i en situasjon med fare for smittespredning fra anlegget, skal Mattilsynet fastsette frist uten ytterligere forsinkelse.

Momenter som skal vurderes når fristen settes er:

- Klinisk bilde, dødelighet og eventuelle laboratoriefunn.
- Tilstedeværelse av og nærhet til annen akvakulturvirksomhet med laksefisk i nærområdet, og særlig anlegg med driftssamarbeid.
- Tidspunkt for planlagt og pålagt utslakting, inkludert tempo og rekkefølge, av andre anlegg i nærområdet.
- Tetthet av anlegg og avstand mellom anlegg samt strømforhold og båttrafikk.

Ved vurdering av smittefare for å godta valg av slakteri må en ta hensyn til:

- Slaktekapasitet
- Kapasitet for håndtering og behandling (ensilering) av animalske biprodukter
- Avstand til aktuelle slakterier
- Transportruter til aktuelle slakterier
- Risiko ved transport til slakteri.

Det kan i **helt særskilte tilfeller** være aktuelt å pålegge slakting ved et annet slakteri enn det som er utpekt i anleggets plan (se punkt 5.3.3). Mattilsynets vedtak skal være nødvendige, jfr. matlovens § 23. Dersom en forholdsmessighetsvurdering tilsier at fisken ikke bør fraktes lenger enn til nærmeste slakteri på grunn av smittesituasjonen, kan et slikt pålegg være nødvendig inngripen fra Mattilsynets side. Kostnadene ved et slikt pålegg for alle involverte aktører og eventuelle andre ulemper, i tillegg til oven nevnte momenter, må vurderes. Dette har ikke vært gjort før ved ILA, slik at det må begrunnes særskilt hvorfor denne løsningen er forholdsmessig i dette tilfellet.

Merk at det før tillatelse til slakting må sjekkes ut at valgte slakteri har tilfredsstillende avløpsbehandling, jf. krav i forskriftsmal § 7. Det skal som hovedregel ikke tillates slakting av ILA-fisk ved anlegg som innehar dispensasjon fra krav til avløpsbehandling eller av andre grunner ikke har dette i orden.

Praktisk mulig: Det må være praktisk mulig å gjennomføre utslakting/destruksjon på en smitte- og velferdsmessig forsvarlig måte innen fristen som settes i vedtaket.

Vedtak om både utslakting og destruksjon: Vedtaket bør omfatte både utslakting og destruksjon. Destruksjon kan til slutt være det eneste alternativ dersom smittet fisk skal kunne fjernes raskt nok.

Hjemmel: Dersom kontrollområdeforskrift er fastsatt, hjemles vedtak om utslakting i forskriftens § 5. Hvis ikke hjemles vedtaket i matlovens § 23, jf. § 19.

Tillatelse: Merk at omsetnings- og sykdomsforskriftens § 39, jf. § 33, slår fast at slakting/destruksjon ikke skal iverksettes før Mattilsynet har gitt sin tillatelse.

Kunnskapsstøtte: Mattilsynet skal vurdere om kunnskapsstøtte skal kobles inn, dersom dette ikke forsinker nødvendig utslakting/destruksjon.

Begrunnelse:

Vedtak om utslakting/destruksjon er et særlig inngripende vedtak. God begrunnelse for hvorfor Mattilsynet mener dette er nødvendig skal gis.

Klage: Eventuell klage skal ikke gis oppsettende virkning på gjennomføring av tiltak dersom det pga. smittefare ikke er tilrådelig.

Mobilt slakteri: Merk at slakteriforskriften gjelder også for slakting av fisk til biprodukter, jfr. definisjon av slakting i slakteriforskriftens § 3 (omtalt som destruksjon av fisk ellers i dokumentet). Dette vil kunne være tilfellet for slakting av fisk i eller ved anlegget utført av mobile slakterier.

5.5.2 Særskilt om pålegg om destruksjon/fjerning i stamfiskanlegg

Dersom det påvises ILA i et stamfiskanlegg, skal som hovedregel all fisk og kjønnsprodukter fjernes/destrueres omgående. Unntak kan vurderes i de tilfeller der det kan dokumenteres at anlegget har et reelt smitteskille og at fisken i enkeltavdelinger ikke er smittet. Det skal vurderes destruksjon/fjerning også av kjønnsprodukter av fisk som ble strøket like før mistanke oppsto.

5.5.3 Særskilt om pålegg om destruksjon/fjerning i settefiskanlegg

Dersom det påvises ILA i et settefiskanlegg, skal som hovedregel all fisk fjernes/destrueres omgående. Unntak kan vurderes i de tilfeller der det kan dokumenteres at anlegget har et reelt smitteskille og at fisken i enkeltavdelinger ikke er smittet.

5.6 Tilsyn i anlegg med påvist ILA

Anlegg med bekreftet diagnose skal inspiseres av Mattilsynet lokalt minimum en gang hver måned inntil alle akvakulturdyr er destruert/slaktet ut. Avhengig av smittesituasjonen kan det være aktuelt med inspeksjon oftere enn en gang per måned. Det skal ved inspeksjon legges særlig vekt på tilsyn med dødelighet og obduksjon av døde akvakulturdyr/svimere for å følge med om det er spredning av ILA til nye merder. Svar på laboratorieprøver sjekkes. Legg videre vekt på tilsyn med dødelighet og dødfiskhåndtering, oppfølging av destruksjon/utslakting, reingjøring/desinfeksjon og journalføring. Ta kontakt med laboratoriet dersom det er usikkerhet om det er aktuelt å ta prøver.

5.7 Håndtering av biprodukter og avfall fra fisk i anlegg med ILA

5.7.1 I akvakulturanlegget

Fisk som dør i anlegget og animalske biprodukter av disse er kategori 2-materiale. Kategori 2-materiale kan ikke gå til fôr til matproduserende dyr. Akvakulturdriftsforskriften har krav om kverning og ensilering av fisk som dør i anlegget og biprodukter av disse.

5.7.2 I slakteri/tilvirkingsanlegg

Biprodukter fra fisk fra akvakulturanlegg med ILA som slaktes for konsum er kategori 3-materiale. Det skal sikres, om nødvendig gjennom enkeltvedtak, at biprodukter fra ILA-fisk ikke utgjør en smitterisiko, jf. matlovens § 17 (om innsatsvaretrygghet) og matlovens § 19 (om aktsomhet i forhold til dyrehelse). Se også retningslinje om nødvendig håndtering av animalske biprodukter ved slaktning av oppdrettsfisk med listeført sykdom i kvalitetssystemet.

5.8 Annet avfall

Alt annet avfall som har eller kan ha vært i kontakt med fisk, og brukt emballasje som ikke kan desinfiseres, skal betraktes som smittefarlig. Behandling, slik at det ikke fører til fare for smittespredning, skal vurderes. Kasserte oppdrettsnøter og annet utstyr som ikke skal benyttes videre i oppdrettssammenheng, er å betrakte som smittefarlig avfall og skal behandles i samsvar med regelverket som gjelder for slikt avfall (krav følger av akvakulturdriftsforskriften).

5.9 Brakklegging av anlegg med påvist ILA

Brakkleggingstiden skal som hovedregel være tre måneder for anlegg med påvist ILA. Brakkleggingstidens lengde kan vurderes kortere eller lengre ved spesielle smittemessige forhold. For brakklegging av andre anlegg, se pkt. 6. Se Mal for kontrollområdeforskrift, som har med krav om brakklegging.

6. KONTROLLOMRÅDET

Ved påvisning av ILA opprettes det som hovedregel et kontrollområde rundt anlegget der særskilte restriksjoner skal gjelde. Et kontrollområde består av bekjempelsessone og overvåkningssone. Unntak for opprettelse av kontrollområde kan gjøres for tilfeller der utslakting av fisk skjer raskt og det ikke er smittefare fordi det er ingen anlegg i nærheten med fisk av mottagelig art. Et kontrollområde må fastsettes som forskrift.

6.1 Forskrift om kontrollområde

Dersom det er behov for tiltak som gjelder en ubestemt gruppe aktører (for eksempel ulike fartøy) vil restriksjoner som skal gjelde for området rundt utbruddet bli fastsatt ved forskrift. Dette skjer når diagnosen er bekreftet (se punkt 5.1). Dersom det haster pga. smittefare å få tiltakene på plass, vedtas en hasteforskrift, det vil si en forskrift uten regulær høring. Forskriften baseres på en forskriftsmal (se vedlegg 3). Hasteaspektet vil kunne være tilstede både ved første utbrudd av ILA og ved eventuelt nytt utbrudd i gjeldende kontrollområde som innebærer en justering av virkeområdet for forskriften. Hovedkontoret har fullmakt til å fastsette lokale forskrifter. Regionen foreslår utbredelse av sonene og eventuelle justeringer til forskriftsmal. Veterinærinstituttet kan kontaktes for råd om utstrekning av soner.

Regionen skal så snart som mulig etter bekreftelse av diagnose sende forslag til sonenes utbredelse og evt. tilleggskrav/endringer utover det som fremkommer i mal for kontrollområdeforskrift til hovedkontoret. For å sikre skriftlige innspill fra berørte parter på et så tidlig stadium som mulig, sender regionen e-post til berørte aktører der det opplyses at Mattilsynet vurderer å opprette kontrollområde rundt utbruddet. Dette gjøres etter at avklaring om soner er gitt fra hovedkontoret. Kart som viser forslag til utbredelse av soner og mal for forskrift legges ved e-posten. Dersom evt. endringer/tilføyelser til mal vurderes som hensiktsmessige, opplyses det om dette i e-posten. Det settes en frist på ca. en arbeidsuke på å gi innspill. Mens fristen løper utarbeides forslag til forskrift. Forslag til forskrift skal følges av kart som viser sonenes utstrekning. Kart kan bestilles fra Veterinærinstituttet.

Når utkast til forskrift er klart, sender hovedkontoret anmodning om unnlatt høring til departementet. Regionen utarbeider utkast til høringsbrev, liste over høringsinstanser og nettmelding til en kort netthøring (se maler/eksempel på fellesområdet/_Tverrg MT/Fiskehelse og fiskevelferd/ILA/Kontrollområdeforskrifter). Når beslutning om unnlatt høring foreligger, ordner hovedkontoret med publisering av høringssak med frist fire-fem dager.

For endring av hasteforskrift etter kartlegging, se punkt 9.

6.2 Utstrekning av bekjempelsessonen

Som grunnlag for bekjempelsessonens utstrekning skal det ligge en vurdering av reell smitterisiko. Det skal legges avgjørende vekt på sykdomspåvisninger, dødelighet, forekomsten av ulike akvakulturvirksomheter i området, trafikk av ulike slag mellom disse, bruk av felles landbase/utstyr, topografiske og hydrografiske forhold i området, og andre risikofaktorer som er blitt identifisert gjennom smittekartlegging/epidemiologiske undersøkelser.

En bekjempelsessone skal som hovedregel være minst 5-10 kilometer i radius fra smittet anlegg.

6.3 Utstrekning av overvåkningssonen

Overvåkningssonens utstrekning skal fastsettes på grunnlag av epidemiologiske forhold med vekt på mulig smittekontakt, transportveier, topografiske og hydrografiske forhold i området. Overvåkningssonen bør som hovedregel ha en radius på minst 10-20 km fra anlegg med påvist ILA.

6.4. Landbaserte settefisk-/yngelanlegg

Dersom landbaserte settefisk-/yngelanlegg har sikre smitteskiller og smittefaren er minimal, inkluderes ikke slike anlegg i kontrollområdet.

6.5 Tilsyn med akvakulturanlegg i kontrollområdet

Innenfor kontrollområdet skal Mattilsynets personell prioritere følgende oppgaver:

6.5.1 Intensivert tilsyn

I kontrollområdet skal det gjennomføres intensivert tilsyn fra Mattilsynet med alle anlegg med laksefisk i sjø, det vil si månedlig tilsyn.

Mattilsynets region lokalt skal holde jevnlig kontakt med akvakulturanleggene og anleggenes fiskehelsetjeneste.

Alle anlegg med laksefisk i sjø i bekjempelsessonen skal som hovedregel ved forøket dødelighet inspiseres av Mattilsynet. Ved inspeksjon skal Mattilsynet i tillegg til kliniske undersøkelser, gå gjennom de skriftlige registreringene i anlegget inkludert svar på laboratorieprøver. Mattilsynet kan tillate at fiskehelsetjenesten etter avtale med virksomheten gjør slike undersøkelser.

6.5.2 Uttak og innsending av prøver

Mattilsynets region lokalt vurderer etter skjønn om prøveuttak for ILA-undersøkelse er berettiget ved sykdom innenfor sonen. Se punkt 4.2. Terskelen for å vurdere sykdomstilfeller som mistenkelige i forhold til ILA, kan være lavere i anlegg som ligger innenfor området enn i anlegg som ligger utenfor kontrollområdet.

Anlegg som ligger i kontrollområdet, men hvor det ellers ikke er grunn til mistanke om ILA, skal ikke registreres med pålegging av restriksjoner i MATS.

6.5.3 Driftsplaner

Ved opprettelse av bekjempelsessone må tidligere godkjente driftsplaner for oppdrettsanlegg i området gjennomgås på ny (se krav om driftsplan i akvakulturdriftsforskriftens § 40).

6.5.4 Godkjenning av vask og desinfeksjon

Etter at anleggene innenfor bekjempelsessonen er tømt for laksefisk, skal regionen lokalt inspisere og godkjenne utført rengjøring og desinfeksjon. Se vedlegg 7 som kan være til støtte ved vurdering av rengjøring/desinfeksjon.

6.6 Tiltak overfor annen virksomhet i bekjempelsessonen, eller virksomheter som har kontakt med anlegg i bekjempelsessonen

Kontrollområdeforskriften skal omfatte de viktigste tiltakene som myndighetene må iverksette ved påvist ILA. Mattilsynet skal i en situasjon med påvist ILA vurdere hvorvidt det er riktig å fatte vedtak overfor annen akvakulturrelatert virksomhet som representerer en smitterisiko, som for eksempel dykke- og servicefirmaer, ensilasjetransporter og avlusingsteam m.m. Virksomhet som representerer smittefare kan foreslås regulert i kontrollområdeforskriftens § 9 eller ved enkeltvedtak med hjemmel i matloven § 23 jf. §§ 2 og 4. Se også vedlegg 7 for informasjon om desinfeksjon.

Bestemmelser rettet mot notvaskeri/slakteri/tilvirkingsanlegg er tatt inn i mal for kontrollområdeforskrift.

6.7 Transport i og ut av kontrollområdet

Krav til transport av fisk reguleres generelt av forskrift 17. juni 2008 nr. 820 om transport av akvakulturdyr. I tillegg kan Mattilsynet regulere transporten som foregår i området som reguleres med forskrift, med tanke på å hindre smittespredning av ILA. Forskriftens § 8 vedtar en rekke reguleringer knyttet til transport. I tillegg hjemler § 8 fjerde ledd de enkeltvedtak som skal rettes mot transportør. Vanligvis stiller Mattilsynet krav om godkjent transportrute, lukket brønn, behandling av transportvann, behandling av biprodukter/dødfisk, vask og desinfeksjon, (se nærmere i punkt 6.7.1).

6.7.1 Tilsyn og attestering ved transport av fisk

Flytting av fisk fra anlegg med påvist ILA skal skje etter tillatelse fra Mattilsynet. Ved transport av slik fisk skal det stilles vilkår om transportrute, om lukking av brønn og om at transportenheten før oppstart skal inspiseres av Mattilsynet. Strekker transportoppdraget seg i tid utover en måned, skal transportmiddelet inspiseres igjen minimum en gang hver måned. Vask og desinfeksjon etter siste transport av fisk, skal attesteres av Mattilsynet. Tilsvarende vilkår kan stilles ved transport av fisk fra andre anlegg i bekjempelsessonen dersom dette anses nødvendig.

6.7.2 Fôrtransport

Transport og levering av fiskefôr i bekjempelsessonen skal i henhold til forskriftsmal skje etter Mattilsynets anvisning. Dersom anvisning i det konkrete tilfelle antas ikke å være tilstrekkelig, fattes det enkeltvedtak overfor anlegget med ILA for å regulere fôrtransporten. Hovedregelen bør være at fôrbåter ikke går direkte til andre anlegg etter å ha vært på anlegg med mistanke eller påvisning av ILA.

7. KRAV TIL SLAKTERI OG TILVIRKINGSANLEGG

7.1 Tillatelse til valg av slakteri/tilvirkingsanlegg

Fisk skal ikke tas ut av akvakulturanlegg i bekjempelsessonen uten tillatelse fra Mattilsynet (se forskriftsmal § 4). Mattilsynet skal i en slik tillatelse akseptere valg av slakteri eller virksomhet som tar imot fisk fra bekjempelsessonen (se punkt 5.5 om slakting/destruksjon). For å unngå fare for smittespredning skal det sikres at slakteriet/tilvirkingsanlegget oppfyller krav i slakteriforskriften. Har slakteriet/tilvirkingsanlegget dispensasjon fra krav om avløpsbehandling kan anlegget som hovedregel ikke benyttes for slakting/tilvirking av ILA-fisk.

Mal for kontrollområdeforskrift setter krav til slakterier og tilvirkingsanlegg, men åpner for at unntak eller alternative løsninger kan tillates av Mattilsynet (for slaktemerd og behandling av transportvann). Dersom det er aktuelt å regulere dette på en annen måte enn i malen, kan det fremkomme som et forslag til forskrift som avviker fra malen. Begrunn i oversendelsen til hovedkontoret hvorfor endringene til mal ønskes.

Slakteriet/tilvirkingsanlegget bør ligge nær det berørte akvakulturanlegget. Akvakulturdyr fra smittet lokalitet slaktes i de fleste tilfeller på slakteri eller liknende virksomhet oppgitt i anleggets beredskapsplan (dette er hovedregelen fordi slakting og transport skal være vurdert ved godkjenning av etableringssøknad fra anlegget). Mattilsynet kan imidlertid unntaksvis pålegge slakting på slakteri som gir minst risiko for smittespredning, der et slikt pålegg anses som nødvendig. Pålegget skal være forholdsmessig. Vi har vanligvis ikke stilt et slikt krav ved bekjempelse av ILA, så begrunnelsen må være velbegrunnet, se også punkt. 5.5.

Slakteri som slakter fisk fra akvakulturanlegg med påvist eller mistanke om forekomst av ILA skal normalt ikke gis tillatelse til å oppbevare fisk fra andre lokaliteter i slaktemerd eller slakte fisk fra andre lokaliteter samtidig.

Mattilsynet skal inspisere slakteriet før oppstart av slakting og vurdere om vilkårene for gitt godkjenning er oppfylt.

Slakteri som slakter fisk fra lokalitet med påvist ILA skal i henhold til krav i forskriftsmal melde til Mattilsynet om hvor fisken sendes til eventuell tilvirkning. Mattilsynet lokalt der fisken

slaktes, melder så til Mattilsynet i mottaksområdet om ankomst av fisk til tilvirkning. Også tilvirkingsanlegget som mottar akvatiske dyr skal ha melding om dette.

7.2 Tilsyn og attestering

Mattilsynet skal føre tilsyn med slakteprosessen minimum en gang hver måned og attestere godkjent vask og desinfeksjon etter endt slakting (før det igjen kan slaktes annen fisk ved slakteriet).

7.4 Krav til slakteri/tilvirkingsanlegg utenfor kontrollområdet

Slakteri/tilvirkingsanlegg som er lokalisert utenfor kontrollområdet er inkludert i kontrollområdeforskriftens virkeområde iht. mal. Dette innebærer at de er direkte underlagt kravene i kontrollområdeforskriften. Det er særlig viktig at slakterier/tilvirkingsanlegg utenfor det lokale området som har utbrudd som blir benyttet for slakting av fisk med ILA blir informert av Mattilsynet om restriksjonene som gjelder.

8. KRAV TIL NOTVASKING OG TILSYN MED NOTVASKERIER

Kontrollområdeforskriften inkluderer notvaskerier som rengjør nøter fra bekjempelsessonen i virkeområdet og stiller dermed direkte krav til notvaskeriene, selv om disse er geografisk lokalisert utenfor kontrollområdet. Akvakulturanlegget skal i henhold til forskriftsmal melde fra til Mattilsynet minst to virkedager før nøter transporteres ut av området. Mattilsynet lokalt som fører tilsyn med anlegget som har ILA, skal deretter sørge for å informere Mattilsynet der notvaskeriet ligger. Det skal føres tilsyn med at notvaskeriet følger kravene i kontrollområdeforskriften.

9. ENDRING AV HASTEFORSKRIFT ETTER KARTLEGGING

For å "fryse" situasjonen har Mattilsynet (som oftest) vedtatt en forskrift uten regulær høring. I en situasjon med fare for smittespredning er hasteaspektet viktig. Dersom det vedtas hasteforskrift, kan det etter vedtagelse gjøres en grundigere kartlegging og vurdering av reell og potensiell smitteutbredelse. Med bakgrunn i resultatet av kartlegging og vurdering samt innspill fra berørte aktører, kan det være aktuelt å foreslå endringer til utbredelsen av kontrollområdet (og evt. andre bestemmelser i forskriften). En forskrift som avløser hasteforskriften gjøres til gjenstand for høring.

Prøvemateriale fra alle anlegg med mottagelige arter i bekjempelsessonen skal undersøkes ved Veterinærinstituttet eller annet utpekt laboratorium i forbindelse med eventuell endring av bekjempelsessonens utstrekning.

10. OPPHEVELSE AV KONTROLLOMRÅDERESTRIKSJONENE

10.1 Opphevelse av bekjempelsessonen

Bekjempelsessonen skal ikke oppheves før all laksefisk i bekjempelsessonen er slaktet ut og det er foretatt forskriftsmessig rengjøring og desinfeksjon av anlegg og utstyr, og etter at alle anlegg som har hatt laksefisk har vært gjennom en tilfredsstillende brakkleggingsperiode. Denne brakkleggingsperioden skal som hovedregel være minimum:

- a) tre måneder på anlegg der ILA er mistenkt/påvist,
- b) felles brakklegging av akvakulturanlegg med laksefisk innenfor bekjempelsesområdet i minimum to måneder.

Bekjempelsessonen oppheves deretter og innlemmes i overvåkningssonen. Opphevelse av bekjempelsessonen innebærer endring av forskriften og kan kun gjøres ved forskrift. Regionen oversender utkast til endringer til hovedkontoret (se eksempel på et slikt notat i vedlegg 8). Så lenge opphevelse av bekjempelsessonen skjer i tråd med forskriftsteksten i kontrollområdeforskriften trenger endringen ikke høres. Kart som viser restriksjonsområdet etter endring (kun med overvåkingssone) skal vedlegges oversendelsen (kart kan bestilles fra VI).

10.2 Opphevelse av overvåkningssonen

I henhold til mal for forskrift om kontrollområde, varer overvåkningssonen i to år etter at bekjempelsessonen er opphevet. Det kan være tilfeller der det ikke er nødvendig å overvåke området i så lang tid. For eksempel der det ikke er overlappende drift i andre anlegg i områder som kan påvirkes av eventuell smitte. Ved en vurdering av om kortere overvåkingstid enn to år skal fastsettes, vil følgende tema kunne være av betydning: områdestørrelse, anleggstetthet, sykdomsstatus for området, rømminger og villfiskbestand. Opphevelse av overvåkningssonen, og dermed hele forskriften, gjøres ved forskrift av hovedkontoret.

Intensivert tilsyn slik det fremkommer i pkt. 6.5 skal gjennomføres i hele denne perioden. Andre tiltak overfor annen virksomhet og aktiviteter innenfor sonen kan oppheves når regionen finner dette forsvarlig ut fra en overordnet vurdering av risiko for utbrudd av ILA i området, men likevel ikke før bekjempelsessonen er opphevet.

11. KOMMUNIKASJON

Informasjon rettet mot næring og publikum skal være åpen og redelig. Det enkelte ledd i organisasjonen er ansvarlig for kommunikasjon med eksterne instanser i sitt ansvarsområde.

- Varsling innad i Mattilsynet, se punkt 3.
- Informasjonsmøte mistankestadiet, se punkt 4.5.
- Informasjon til anlegg om publisering av sykdomstilfellet i kart, se punkt 4.5.
- Nettmelding om mistanke, se punkt 4.5.
- Nettmelding om diagnose, se punkt 5.1.
- Dialog med aktører som blir berørt av kontrollområdeforskrift, se punkt 6.1.
- Informasjon til slakterier/tilvirkingsanlegg, se punkt 7.4.
- Informasjon til Mattilsynet der notvaskeri ligger, se punkt 8.

Endringer

Utgave	Godkjent	Godkjent av	Utarbeidet av	Endring
01	desember 2014	krlan	hevik	1. utgave av dokumentet godkjent.

02	februar 2015		hevik	Endringer som følge av ny organisering av MT, kort «høring» av kontrollområdeforskrifter og endret hørt og godkjent mal for kontrollområdeforskrift.
03	mars 2016		hevik	Presisering av når varsel om utslakting skal skje
04	april 2016		madal	3.4 og 5.1: Mattilsynets hovedkontor (HK) (Varsling Hovedkontoret: Hendelser@mattilsynet.no)
05	sept 2016		hevik	Presisering av hjemmel for utslakting
06	nov. 2016		madal	Presisering om renseskjold i § 9 og prøveuttak av hjerte og helst nyre i vedlegg 2. Oppdatert forslag til nettmelding.
07	vår 2018		hevik	Endret § 13 i forskriftsmal Vedlegg 4 eksempel på nettmelding tatt ut (lagt i ILA-løp i CIM)

Vedlegg 1 (til ILA-plan)

ANBEFALT SJEKKLISTE FOR BEREDSKAPSPLAN ILA

Handling:	Punkt i beredskapsplanen:	Handlingsnivå	Gjennomført (X)
Varsle	3	Region og HK	
Bekreftede diagnose	5.1	Regiondirektør (eller bemyndiget)	
Forhåndsvarsling av vedtak	4.4, 5.3, og 5.5	Region	
Pålegge restriksjoner (båndlegge)	4.4 og 5.3	Region	
Pålegge utslakting/destruksjon	5.5		
Vurdere/vedta krav om desinfeksjon ved inngang og adgangskontroll	5.3.2, Vedlegg om «Skilting og adgangskontroll»	Region	
Vurdere behovet for stab/sette stab	3.2	HK/Region	
Opprette kontrollområde gjennom hasteforskrift.	6.1	HK (etter innspill fra region og etter beslutning om unnlatt høring fra NFD)	
Endre/oppheve kontrollområdeforskrift	9, 10	HK (etter innspill fra region)	
Informasjon/kommunikasjon	4.5, 5.1, 11	Region og HK	
Revidere beredskapsplan	1.1	HK	

Intensivert tilsyn	Punkt i beredskapsplanen	Gjennomføringsnivå	Gjennomført/igangsatt/ikke relevant
Inspeksjon av anlegg med mistanke/diagnose	4.1,	Region	
Tilsyn med akvakulturanlegg med ILA og i kontrollområdet	5.6, 6.5	Region (evt. i samarbeid m. fiskehelsetjenester)	
Epidemiologiske undersøkelser	4.6, 5.2, 5.4	Region og HK i samarbeid med VI	
Uttak og innsending av prøver	4.2, 4.9.1, 6.5.2 Vedlegg 2	Region (i samråd m. VI og evt. i samarbeid med fiskehelsetjenester)	
Tilsyn og evt. vedtak ang. biprodukter og avfall	5.6, 5.7	Region	
Tilsyn og godkjenning av vask og desinfeksjon	6.5.4	Region	
Tilsyn med transport	6.7	Region	
Tilsyn med slakteri og tilvirkingsanlegg	7	Region der virksomheten ligger	
Tilsyn med notvaskerier	8	Region der vaskeriet ligger	
Tilsyn med annen virksomhet	6.6	Region	

Vedlegg 2 (til ILA-plan)

BEREDSKAPSUTSTYR FOR UTRYKKING OG DETALJER OM PRØVETAKING:

Følgende utstyr skal til en hver tid være klart og tilgjengelig for uttrykking:

- Beredskapskoffert med følgende innhold:
 - Innsendingsskjema fra Veterinærinstituttet (ligger på VIs nettside)
 - Brukerhåndbok (ligger på VIs nettside)
 - Beredskapsplan ILA
 - Varseltrekant om smittsom dyresykdom
 - Adresseliste, telefonnummer
 - Blyanter, kulepenn, sprittusjer
 - Papir
 - Skriveunderlag/mappe
 - Etiketter
 - Tape
 - Plastposer og plastsekker

 - Hodelykt + nye batterier
 - (Engangs) podenåler
 - Gassbrenner med tenner
 - Transportbokser til objektglass
 - Plastbokser med vid hals og tett lokk, 30 ml (til formalin, evt. sprit)
 - Rør med transportmedium for virusdyrking – oppbevares i fryseboks
 - Rør med RNA later – fås fra VI Oslo, oppbevares kjølig, bruk kjøleelement ved forsendelse
 - Objektglass med skrivefelt (polylysingsimpregnert)
 - Desinfeksjonssprit 95 %
 - Formalin 10 % bufret (4 % formaldehyd) (Fås ferdig i transportglass a 20 ml, bestilles på apoteket)

 - Obduksjonssett:
 - Kniver
 - Knivsliper
 - Skalpell + skalpellblader
 - Pinsett
 - Saks, stor og liten
 - Overtrekkstøy og verneutstyr

 - Blodprøveutstyr:
 - Vacutainerglass, 3 ml. Med heparin
 - Liten kanyleholder
 - Vacutainerkanyler (18-21 G)
 - Boks til brukte kanyler og skalpellblader

Bruk anerkjente beskyttelsesrutiner for å unngå spredning av eventuell smitte.

Innsending av prøvemateriale ved mistanke:

Valg av fisk for prøvetaking:

Diagnostiske undersøkelser gjøres vanligvis på minimum 10 klinisk syke fisk som er tilnærmet normalt hold.

Følgende prøver tas ut ved mistanke:

Etter samråd med VI kan Mattilsynet begrense seg til å ta ut blodprøver og fiksert gjellemateriale og for øvrig sende resten av fisken på is til laboratoriet for prøveuttak der (innsending etter avtale med VI). Behov for annet prøveuttak i tillegg, med tanke på differensialdiagnose, må vurderes etter indikasjon i samråd med VI.

Konservert nyre til RT-PCR undersøkelse:

En bit på ca. 0,5 g tas ut med steril skalpell av fornyre eller midtnyre og legges i væske som bevarer virus-RNA (for eksempel RNA-later). Det bør være minst 10 ganger så mye væske som vev. Dersom fisken er liten, kan nyrevev suppleres med hjerte, milt lever eller blindtarm i prioritert rekkefølge, for å nå vekten på 0,5 g. Det er likevel viktig at hver bit ikke er for liten. Materialet sendes Veterinærinstituttet, Oslo.

Formalinfikserte prøver av gjeller, alle deler av hjertet, lever, milt, nyre, pankreas, hud og skjelettmuskulatur:

Fra de samme 10 fiskene tas det ut vev for histologisk og ev immunhistokjemisk undersøkelse. En fisk per glass med formalin, minst 20 ganger så mye bufret formalin som vev. Størrelse på vevsbiter ca. 3x10x10 mm.

Vev av fornyre, lever, hjerte og milt på transportmedium:

Tas ut for virusundersøkelse av de samme 10 fiskene. Prøver av hvert vev tas ut med steril skalpell og legges på individmerkede beholdere med transportmedium. Det skal være ca. 10 ganger så mye transportmedium som vev. (NB! Transportmedium inneholder gentamycin, så hudkontakt med transportmedium bør unngås). Lagres i kjøleskap (maksimum ett døgn) og sendes nedkjølt så raskt som mulig til Veterinærinstituttet, Oslo.

Hepariniserte blodprøver (kan utelates etter samråd med laboratoriet):

Hepariniserte blodprøver tas for bestemmelse av hematokritt. Blodprøvene sendes på is eller undersøkes på stedet, og resultatet av hematokritt undersøkelsene gis i anamnesen som følger innsendelsen.

Vedlegg 3 (til ILA-plan):

MAL FOR KONTROLLOMRÅDEFORSKRIFT

MAL til:

Forskrift om kontrollområde for å forebygge, begrense og bekjempe infeksjøs lakseanemi (ILA) hos akvakulturdyr i [xx] kommune, [xx].

Hjemmel: Fastsatt av Mattilsynet, hovedkontoret [xx.xx.xxxx] med hjemmel i lov 19. desember 2003 nr. 124 om matproduksjon og mattrygghet mv. (matloven) § 19, jf. delegeringsvedtak 19. desember 2003 nr. 1790, og forskrift 17. juni 2008 nr. 819 om omsetning av akvakulturdyr og produkter av akvakulturdyr, forebygging og bekjempelse av smittsomme sykdommer hos akvatiske dyr § 36.

Kapittel I. Formål, virkeområde og definisjoner

§ 1. Formål

Formålet med forskriften er å forebygge, begrense og bekjempe sykdommen infeksjøs lakseanemi (ILA) hos akvakulturdyr innenfor forskriftens virkeområde.

§ 2. Virkeområde

Forskriften gjelder opprettelse av kontrollområde bestående av bekjempelsessone og overvåkningssone i [xx] kommune i [xx].

Bekjempelsessonen opprettes omkring lokaliteten [xx] i [xx] kommune. Bekjempelsessonen avgrenses [xx].

Overvåkningssonen ligger utenfor bekjempelsessonen og avgrenses [xx].

I vedlagte kart er bekjempelsessonen merket med rødt, mens overvåkningssonen er merket med gult.

Forskriften omfatter også slakterier, tilvirkingsanlegg og notvaskerier utenfor kontrollområdet som håndterer akvakulturdyr, produkter av akvakulturdyr og utstyr fra anlegg i bekjempelsessonen.

§ 3. Definisjoner

I forskriften menes med:

Akvakulturdyr: Vannlevende dyr, inkludert kjønnsprodukter, hvile- og forplantningsstadier, unntatt sjøpattedyr, som kommer fra eller er ment for akvakulturanlegg.

Fisk: Enhver laksefisk og marin fisk uansett utviklingsstadium.

ILA (infeksjøs lakseanemi): Virussykdom forårsaket av en sykdomsfremkallende variant av ILA-virus (HPR deletert ILA-virus). ILA-virus er et akvatisk orthomyxovirus. ILA gir alvorlig sykdom og dødelighet hos atlantisk laks.

Laksefisk: Atlantisk laks (*Salmo salar*), ørret (*Salmo trutta*), regnbueørret (*Oncorhynchus mykiss*) og røye (*Salvelinus alpinus*).

Kontrollområde: Et avgrenset geografisk område bestående av bekjempelsessone og overvåkningssone opprettet som ledd i forebygging, begrensnings og bekjempelse av ILA, hvor det gjelder særskilte tiltak, forbud eller påbud.

Kapittel II. Tiltak i bekjempelsessonen

§ 4. Overføring av akvakulturdyr inn i og ut av bekjempelsessonen

Det er forbudt å sette ut akvakulturdyr i bekjempelsessonen.

Det er forbudt å føre akvakulturdyr fra anlegg i bekjempelsessonen ut av bekjempelsessonen uten tillatelse fra Mattilsynet. Forbudet gjelder også føring av akvakulturdyr til slakteri eller tilvirkingsanlegg.

§ 5. Tiltak overfor akvakulturanlegg med laksefisk i bekjempelsessonen

Anlegg med laksefisk i sjø skal oversende ukentlige lister som viser den daglige dødeligheten av fisk på merdnivå til Mattilsynet.

Anlegg med laksefisk i sjø i skal føre registrer over besøk på anlegget og gi informasjon om smittestatus til alle besøkende som kan komme i kontakt med fisk og utstyr/materiale som kan overføre smitte.

Anlegg med laksefisk i sjø skal minst ha månedlig helsekontroll med prøveuttak egnet til å avdekke eventuell ILA-smitte. Prøveuttak kan skje slik det fremgår av vedlegg 2 til forskriften.

Fisk fra anlegg med laksefisk i sjø med påvist eller grunn til mistanke om ILA skal slaktes eller destrueres innen en fastsatt frist i henhold til en individuell plan godkjent av Mattilsynet. Etter at anlegget er tømt for fisk skal det rengjøres og desinfiseres. Anlegget skal deretter brakklegges i minimum tre måneder.

Anlegg med laksefisk i sjø der ILA ikke er påvist skal, etter at det er tømt for fisk, rengjøres og desinfiseres.

Alle anlegg med laksefisk i sjø i bekjempelsessonen skal etter rengjøring/desinfeksjon gjennomføre felles brakklegging i minimum to måneder.

Etter at Mattilsynet har vurdert og skriftlig akseptert vask og desinfeksjon av anleggene til å være tilstrekkelig, kan brakkleggingstiden starte.

Anlegg med laksefisk i sjø må daglig føre skriftlige registreringer om gjennomførte tiltak fastsatt i denne forskrift. Registreringene skal være lett tilgjengelige slik at de kan forevises Mattilsynet ved inspeksjon.

§ 6. Rengjøring av nøter med mer fra akvakulturanlegg i bekjempelsessonen

Oppdrettsnøter fra anlegg innenfor bekjempelsessonen skal leveres til et notvaskeri som Mattilsynet tillater.

Nøter må være merket med navn på opprinnelseslokalitet og lokalitetsnummer.

Benyttes notvaskeri som ligger utenfor bekjempelsessonen skal det meldes fra til Mattilsynet minst to virkedager før nøter transporteres ut av bekjempelsessonen.

Transport av nøter til notvaskeri fra anlegg i bekjempelsessonen skal foregå i en lukket transport og langs en transportrute som på forhånd er godkjent av Mattilsynet.

Ved rengjøring og desinfeksjon av nøter fra anlegg innenfor bekjempelsessonen, skal alt avløpsvann samles opp og filtreres og desinfiseres før utslipp. Nøter fra bekjempelsessonen skal holdes atskilt fra nøter fra andre anlegg.

Oppdrettsbåter, fôrlåter, flyteringer og annet utstyr fra anlegg i bekjempelsessonen skal rengjøres og desinfiseres slik Mattilsynet bestemmer, før utstyret tas i bruk ved samme eller annen lokalitet.

Notvaskeri som skal vaske nøter fra bekjempelsessonen må daglig føre skriftlige registreringer av gjennomførte tiltak fastsatt i denne forskrift. Registreringene skal være lett tilgjengelige slik at de kan forevises Mattilsynet ved inspeksjon.

§ 7. Tiltak overfor slakteri som skal slakte fisk fra bekjempelsessonen

Slakteri som skal slakte laksefisk fra bekjempelsessonen må ha godkjent avløpsbehandling, partikkelfelle og tilfredsstillende hygieniske rutiner samt føre daglige, skriftlige registreringer av gjennomførte tiltak fastsatt i denne forskrift. Registreringene skal være lett tilgjengelige slik at de kan forevises Mattilsynet ved inspeksjon.

Fisk fra akvakulturanlegg i bekjempelsessonen tillates ikke plassert i slaktemerd ved mottak på slakteriet. Mattilsynet kan unntaksvis gi tillatelse til slik plassering.

Slakteri som slakter fisk fra akvakulturanlegg med påvist eller grunn til mistanke om ILA tillates ikke å motta fisk fra andre lokaliteter.

Etter at det er slaktet fisk fra akvakulturanlegg med påvist eller grunn til mistanke om ILA, skal slakteriet rengjøres og desinfiseres før det igjen kan slaktes annen fisk ved slakteriet. Mattilsynet i distriktet der slakteriet ligger gir tillatelse til slakting etter rengjøring/desinfeksjon.

Ferdig slaktet fisk fra anlegg med påvist eller grunn til mistanke om ILA tillates ikke ført ut av slakteriet til tilvirking uten at det er meldt fra til Mattilsynet minst to virkedager før overføring om hvilket tilvirkingsanlegg som er aktuell for mottak. Fisk fra lokalitet med påvist eller grunn til mistanke om ILA tillates kun overført til tilvirkingsanlegg med godkjent avløps- og avfallshåndtering. Tilvirkingsanlegget og Mattilsynet i mottakerdistriktet, skal ha mottatt melding om fiskens opphav før den ferdige slaktede fisken tillates overført til tilvirkingsanlegget.

§ 8. Tiltak ved transport i bekjempelsessonen

Transport av levende laksefisk som ikke skal til bestemmelsessted i bekjempelsessonen skal så vidt mulig gå utenom bekjempelsessonen. Transport av levende laksefisk i eller gjennom bekjempelsessonen skal godkjennes av Mattilsynet.

Ved smolttransport og transport av slaktefisk gjennom bekjempelsessonen skal Mattilsynet varsles på forhånd med opplysninger om navn på båt, passeringstidspunkt og leveringssted.

Brønnbåter som transporterer levende fisk fra akvakulturanlegg med påvist eller grunn til mistanke om ILA skal ikke ta andre transportoppdrag uten at det foreligger tillatelse fra Mattilsynet.

Transportør som transporterer akvakulturdyr gjennom bekjempelsessonen må daglig føre skriftlige registreringer over gjennomførte tiltak fastsatt i denne forskrift. Registreringene må være lett tilgjengelige slik at de kan forevises Mattilsynet ved inspeksjon.

Det er forbudt for båter og andre transportmidler å ta inn transportvann, ballastvann eller lignende i bekjempelsessonen. Forbudet gjelder ikke for transportvann som tas inn ved lasting av slaktefisk i sonen.

Mattilsynet kan pålegge tiltak overfor transportør som transporterer akvakulturdyr til eller fra anlegg i bekjempelsessonen slik som krav om godkjent transportrute, lukket brønn, behandling av transportvann, avfallsbehandling, vask og desinfeksjon.

Transport og levering av fôr til anlegg i bekjempelsessonen skal skje etter Mattilsynets anvisning.

Mattilsynets kan treffe tiltak overfor annen transport i bekjempelsessonen som kan innebære fare for smitteoverføring.

§ 9. Tiltak overfor annen virksomhet i bekjempelsessonen

Fangst og flytting av rensefisk er ikke tillatt i bekjempelsessonen.

Mattilsynet kan treffe tiltak overfor annen akvakulturrelatert virksomhet i bekjempelsessonen som kan innebære fare for smitteoverføring.

Kapittel III. Tiltak i overvåkingssonen

§ 10. Tiltak overfor akvakulturanlegg med laksefisk i overvåkingssonen

Anlegg med laksefisk i sjø skal ukentlig oversende Mattilsynet lister som viser den daglige dødeligheten av fisk på merdnivå.

Anlegg med laksefisk i sjø skal minst ha månedlig helsekontroll med prøveuttak egnet til å avdekke eventuell ILA-smitte. Prøveuttak kan skje slik det fremgår av vedlegg 2 til forskriften.

§ 11. Tiltak ved transport i overvåkingssonen

Mattilsynet kan pålegge ytterligere tiltak overfor transportør som transporterer akvakulturdyr til eller fra anlegg i overvåkingssonen slik som krav om godkjent transportrute, lukket brønn, behandling av transportvann, avfallsbehandling, vask og desinfeksjon.

Transportør som transporterer akvakulturdyr gjennom overvåkingssonen skal daglig føre skriftlige registreringer over gjennomførte tiltak fastsatt i medhold av første ledd. Registreringene må være lett tilgjengelige slik at de kan forevises Mattilsynet ved inspeksjon.

Mattilsynet kan treffe tiltak overfor annen transport i overvåkingssonen som kan innebære fare for smitteoverføring.

§ 12. Tiltak overfor annen akvakulturrelatert virksomhet i overvåkningssonen

Mattilsynet kan treffe tiltak overfor annen akvakulturrelatert virksomhet innenfor overvåkningssonen som kan innebære fare for smitteoverføring.

Kapittel IV. Kontrollområdets varighet

§ 13. Opphevelse av bekjempelsessonen

Etter at all laksefisk fra anleggene i bekjempelsessonen er slaktet ut, anlegg og utstyr forskriftsmessig rengjort og desinfisert, lokalitetene har gjennomført en samordnet brakklegging av bekjempelsessonen i minimum to måneder og anlegg der det er påvist ILA er brakklagt i minimum tre måneder, kan Mattilsynet vedta at bekjempelsessonen skal oppheves. Fra samme dato som bekjempelsessonen oppheves, innlemmes den i overvåkningssonen.

§ 14. Opphevelse av overvåkingssonen

Overvåkingssonen oppheves når det er gått to år siden bekjempelsessonen i kontrollområdet ble opphevet.

Kapittel V. Andre bestemmelser

§ 15. Tilsyn og vedtak

Mattilsynet fører tilsyn og fatter nødvendige enkeltvedtak for å gjennomføre bestemmelsene gitt i og i medhold av denne forskriften i samsvar med matlovens § 23 om tilsyn og vedtak, og kan herunder treffe vedtak etter § 24 om særskilt smittesanering, § 25 om stenging og virksomhetskarantene og § 26 om tvangsmulkt.

§ 16. Dispensasjon

Mattilsynet kan i særlige tilfeller dispensere fra bestemmelsene i denne forskrift, forutsatt at det ikke vil stride mot Norges internasjonale forpliktelser, herunder EØS-avtalen.

§ 17. Straffebestemmelser

Forsettlig eller uaktsom overtredelse av denne forskriften eller bestemmelser og vedtak gitt i medhold av den, er straffbar i henhold til matloven § 28.

§ 18. Ikrafttredelse og varighet

Denne forskrift trer i kraft straks.

Forskriften oppheves automatisk to år etter fastsettelse av endringsforskrift som opphever bekjempelsessonen i samsvar med forskriftens § 13.

Vedlegg 1 kart:

Kart over ILA-kontrollområde i [xx] kommune, [xx]

Vedlegg 2 prøvetaking:

Plan for prøvetaking i forbindelse med kontrollområder for ILA

Fiskehelsetjenesten har ansvaret for helsekontrollen. For best mulig overvåking av ILA kan fiskehelsetjenesten gi veiledning til personell på anleggene om prøveuttak og oppbevaring av prøvene. Fiskehelsetjenesten samler inn samtlige prøver tatt gjennom den siste måneden og sender prøvene til Veterinærinstituttet eller til utpekt laboratorium.

Symptomer på sykdommen ILA:

Ved ILA finner man vanligvis tegn på sirkulasjonsforstyrrelser som acites, ødemer og stuvning, og tegn på karskade. Dette inkluderer alvorlige blødninger, punktblødninger i hud og indre organer. I noen tilfeller ser en bare generelle tegn på sirkulasjonsforstyrrelser, mens andre ganger finner man mørk eller blek lever, svullen nyre eller milt, eller blodopphopning i tarmen. Andre tegn inkluderer bleke gjeller, blødninger i øye og utstående øyne. Det er vanlig å ikke finne alle tegnene hos alle fiskene. ILA opptrer i ulike manifestasjoner der et varierende antall av beskrevne kliniske og patologiske tegn er til stede.

Lokaliteter med laks der det ikke er påvist ILA innenfor kontrollområdet:

1. Dødfisk plukkes daglig og gjennomgås. Prøvene for ILA-overvåking tas fra fersk dødfisk eller svimere som har vokst normalt, fra «litt rufsete fisk», men ikke fra taperfisk, med mindre disse har tegn på ILA. Det må ikke velges ut fisk for prøvetaking samtidig med at det pågår foring. Det anbefales at oppdretter fortløpende tar prøver fra 5-10 fisk gjennom en månedsperiode.

Det tas prøver fra hjerteventrikkel (for å få med endotelrikt vev) og helst også midtnyre som legges på glass med RNAlater®. Et glass for hver fisk. Prøvene lagres i kjøleskap i ett døgn og bør deretter oppbevares i fryser fram til innsending.

2. Ved den månedlige helsekontrollen tar fiskehelsetjenesten et tilsvarende antall prøver (5-10 fisk) av hjerteventrikkel og helst også av midtnyre på RNAlater® for virusundersøkelse. Samlet antall laks som det tas prøver fra i løpet av en måned, bør være 10-20.

Mistanke om smittsom sykdom i lokaliteter med laks innenfor kontrollområdet:

1. Ved forøket dødelighet eller annen grunn til mistanke om sykdom skal helsekontroll gjennomføres uten unødig opphold for å avklare årsaksforhold, jf. akvakulturdriftsforskriften § 13. Ved forøket dødelighet eller dersom det er fisk med typiske tegn på ILA ved det daglige dødfiskopptaket, skal Mattilsynet umiddelbart varsles, jf. matlovens § 19 og akvakulturdriftsforskriftens § 13.
2. Dersom det ved helsekontrollen er obduksjonsfunn som kan gi mistanke om ILA, skal det tas full organpakke på formalin (hjerte, lever, nyre, milt, tarm/blindsekker, hud/muskulatur og gjeller) samt hjerteventrikkel og midtnyre på RNAlater® og virustransportmedium (fra samme fisk som det tas organprøver til histopatologi fra). For mer detaljert beskrivelse av prøveuttaket, se: <http://www.vetinst.no/provetaking-og-diagnostikk/hvordan-ta-ut-prover/provetaking-av-fisk>

3. Ved mistanke om ILA må prøvene sendes til Veterinærinstituttet.

Lokaliteter med regnbueørret innenfor kontrollområdet:

Regnbueørret blir ikke syk av ILAV, men kan være bærer av viruset blant annet i hudslim og på gjeller. Derfor anbefales det at fiskehelsetjenesten tar svaberprøver fra hudslim fra 10 fisk per lokalitet til PCR-undersøkelse.

Framgangsmåte, utstyr og oppbevaring av prøver ved svabring:

Veterinærinstituttet kontaktes før av uttak av svaberprøver for informasjon om rett bufferløsning og prøvetaking (tlf: 458 57 695). Utstyr for svabring kan bestilles hos Veterinærinstituttet på utstyrsbestilling@vetinst.no.

Prøvene kan tas fra fersk dødfisk eller svimere som har vokst normalt, eller fra frisk, bedøvd fisk.

NB! Alle svaberprøver må sendes til Veterinærinstituttet for analyse.

Framgangsmåte ved svabring: Fra hvert individ svabres det aseptisk ved siden av ryggfinnen. Svaberen legges langs huden, ved siden av ryggfinnen og rulles med lett trykk bortover langs finnen. Det skal ikke trykkes så hardt at skjell løsner. Svaberen må ikke komme i kontakt med andre gjenstander/steder på fisken før eller etter svabring. Svaber puttes i rør med 'Nuclisens easymag extraction buffer' og brekkes av. For å påse at røret kan lukkes er det viktig at svaberen ikke stikkes helt ned i bunnen av røret før den brekkes av. Prøv å brette så nærme selve svaberen som mulig (Merk at dersom trepinnen blir våt, kan den være vanskelig å brette). Én svaber fra ett individ per rør. Merk rørene med individnummer. Svaberprøvene skal helst legges direkte i fryser og oppbevares i fryser fram til innsending.

Bomull-svaber med treskaft av typen «Forensics swab» fra Sarstedt (ordernr: 80.626) kan brukes. Svabrene må være sterile og pakket individuelt. 1,5 eller 2ml eppendorfrør fylles med 1 ml 'Nuclisens easymag extraction buffer'.

Rapportering av prøvesvar:

Veterinærinstituttet eller annet laboratorium skal sende kopi av alle analysedata til Mattilsynets avdelingskontor. Veterinærinstituttet, som kunnskapsstøtteinstitusjon, skal lage en samlereport over ILA-overvåkingen innenfor kontrollområdene.

Dersom prøvene undersøkes ved et utpekt laboratorium, skal resultatene fra prøvene rapporteres til Veterinærinstituttet (referanselaboratorium), datamottak@vetinst.no, innen den 10. i hver måned.

Vedlegg 4 (til ILA-plan) – vedlegg som gir eksempel på nettmelding er tatt ut av planen og finnes nå i beredskapssystemet CIM.

Vedlegg 5 (til ILA-plan)

GENERELT OM MISTANKE OM ELLER PÅVISNING AV LISTEFØRT SYKDOM

Flytteforbud

NB: Det følger direkte av Matlovens § 19 og omsetnings- og sykdomsforskriften §§ 28 og 29, at det ikke er tillatt å flytte eller å stryke fisk uten tillatelse fra Mattilsynet dersom det er grunn til mistanke om listeført sykdom. Flytting eller stryking av slik fisk er med andre ord forbudt også i fasen frem til et evt. båndleggingsvedtak foreligger. Forbudet er straffesanksjonert, det vil si at brudd kan føre til straff. Et slikt brudd i forbindelse med mistanke eller påvisning av ILA skal føre til at Mattilsynet vurderer anmeldelse.

Generelt om tiltak

Nødvendige vedtak - rammer

Mattilsynet kan treffe de tiltak og gi de påbud vi finner nødvendig for å forebygge, begrense eller utrydde smittsomme listeførte sykdommer på akvatiske dyr. Tiltak og påbud kan iverksettes på grunnlag av mistanke (se matloven § 23, jf. § 19).

For at et tiltak skal være nødvendig, må det foreligge forholdsmessighet mellom mål og middel. Det skal ikke gripes inn i den enkeltes rettigheter og interesser i større utstrekning enn det som anses nødvendig for å oppnå formålet.

I forholdsmessighetsprinsippet ligger det videre et krav om at forbudet eller påbudet må være egnet til å realisere formålet med bestemmelsen. Kan formålet nås ved en mindre inngripende måte, vil vedtaket ikke bli ansett som forholdsmessig. Den bakenforliggende vurderingen vil være av faktisk, faglig og situasjonsbestemt karakter. Begrepet "nødvendige vedtak" omfatter vedtak basert på føre- var betraktninger (jf. forarbeidene til matloven).

Adgang og bistand

Matlovens § 13 gir Mattilsynets personell rett til adgang til anlegg og andre steder der det foregår aktivitet underlagt loven, og pålegger virksomheten plikt til å bistå Mattilsynet.

Sjekkliste for strakstiltak

I en situasjon med mistanke om eller påvisning av listeført sykdom er følgende momenter viktig for å oppnå målsetting:

- Strakstiltak: "frys" situasjonen
- Kartlegg status (smittesporing, innledende epidemiologiske undersøkelser,), oppstart ved første inspeksjon. Skjema utarbeidet av VI kan med fordel benyttes, se vedlegg 9 eller F:_Prosjekter\Fiskehelse Generelt\Epidemiologisk kartlegging. Skjema fylles ut av distriktskontoret. Send skjemaet til VI med kopi til HK, seksjon fiskehelse og fiskevelferd
- Veiledning/informasjon til naboaktører
- Aktiv bekjempelse

Hjemmel for vedtak

Tiltak som Mattilsynet pålegger næringsaktørene å gjennomføre, skal være hjemlet i omsetnings- og sykdomsforskriftens tredje del, eller direkte i matloven.

Mot hvem og hvordan

Tiltakene retter seg i første rekke mot aktører som kan spre og motta smitte.

I fasen fra grunn til mistanke (se punkt 4.3) frem til bekreftet diagnose (se punkt 5.1) gjøres eventuelle tiltak ved enkeltvedtak.

Kontrollområdeforskrift som etablerer bekjempelses- og overvåkningssoner fastsettes som hovedregel først ved bekreftet diagnose. I en situasjon der vi er rimelig sikker på at diagnose blir bekreftet, men prøvesvar fra referanselaboratoriet kan ta lang tid, vil det kunne være aktuelt unntaksvis å fastsette kontrollområdeforskrift allerede på mistankestadiet. Dersom tiltakene retter seg mot en ubestemt krets eller antall av aktører (eks. transportører, publikum, servicepersonell) skal tiltakene utformes i forskrifts form. I utgangspunktet vil slike tiltak bli gjort som hasteforskrift, det vil si en forskrift som vedtas uten at utkast til forskrift høres. Det vil anses som nødvendig å fastsette smittebegrensende tiltak (for eksempel trafikk gjennom området) så raskt som mulig, tillatelse til unnlatt høring vil derfor kunne gis av Nærings- og fiskeridepartementet (ansvar hovedkontoret).

I påvente av fastsettelse av forskrift legges det ut nettmelding med informasjon om i hvilket område Mattilsynet vurderer at det er smittefare, se punkt 4.5 (utkast fra region hovedkontoret publiserer).

En mer grundig kartlegging for å sikre hensiktsmessig utbredelse av området for en kontrollområdeforskrift kan gjøres etter at en hasteforskrift er fastsatt. En endring av forskriften, med bakgrunn i en grundigere kartlegging, gjøres til gjenstand for høring. Det er kun hasteaspektet som kan begrunne unnlatt høring av kontrollområdeforskrifter.

I tillegg til tiltak overfor anlegg som er utgangspunkt for mistanke eller påvisning skal tiltak vurderes overfor virksomheter med smittekontakt.

Tilsyn

Det skal føres tilsyn med alle pålegg gitt i enkeltvedtak og kontrollområdeforskrift som følge av ILA.

Oversikt over oppgavefordeling ved mistanke om eller påvisning av ILA

- Beslutning om at det foreligger grunn til mistanke eller påvisning av ILA som gir grunnlag for forvaltningsmessige tiltak: [Mattilsynets regiondirektør](#) eller bemyndiget
- Brev om båndlegging og pålegging av restriksjoner ved enkeltvedtak: [Mattilsynets region](#)
- Inspeksjon og aktiv overvåkning av anlegg (inkludert prøvetaking og innsending av prøvemateriale til laboratorieundersøkelse): [Mattilsynets region](#) (evt. kan MT akseptere at fiskehelsestjenesten tar ut og sender inn prøvene)
- Fremskaffe en epidemiologisk oversikt: [Mattilsynets region](#)
- Overvåkning av at smittehygieniske bestemmelser og interne rutiner på anlegget overholdes: [Mattilsynets region](#).
- Informasjon til media, publikum mm: regionen og hovedkontoret. Informasjon er et linjeansvar. Utkast til nettnyhet om mistanke om eller påvisning av sykdom skal sendes hovedkontoret fra [regionen](#). Hovedkontoret oversender endelig utarbeidet nettnyhet til Mattilsynets redaksjon.
- Planlegge og avholde informasjonsmøte, jf. pkt. 4.5: [regionen](#) dersom dette besluttes i [regionen](#).
- Foreslå utbredelse av bekjempelses- og overvåkningssoner til kontrollområdeforskrift for med sykdommen: [regionen](#) (inkluderer bestilling av kart fra Veterinærinstituttet.)
- Fastsettelse av forskrift om kontrollområde: hovedkontoret

Skilting og adgangskontroll:

Anlegget med utbrudd av ILA skal merkes med skilt om «smittsom dyresykdom», se punkt 5.3.2. Dette gjøres i forbindelse med båndleggingen. Skiltet skal være satt opp til Mattilsynet aksepterer at det fjernes. Mattilsynet anskaffer skiltet, og beslutter i samråd med anlegget hvor det skal henge.

For bestilling av skilt, følg anvisning på følgende side:

http://www.mattilsynet.no/intranett/administrasjon/kommunikasjon/grafisk_profil

Ved utbrudd av ILA kan adgang til lokalitet med mistanke eller påvisning begrenses. Det kan besluttes at adgang til anlegget kun skal skje etter anvisning fra Mattilsynet. Dette kan tas med i kontrollområdeforskriften eller gjøres ved enkeltvedtak. En slik løsning er arbeidskrevende for Mattilsynet, og informasjon kan i det enkelte tilfelle vurderes å være tilstrekkelig.

Vedlegg 6 (til ILA-plan)

FOREBYGGENDE TILTAK FOR Å HINDRE INTRODUKSJON AV ILA

Generelle tiltak

Krav til aktsomhet i forhold til smittsomme dyresykdommer fremkommer i matlovens § 19 første ledd: *Enhver skal utvise nødvendig aktsomhet, slik at det ikke oppstår fare for utvikling eller spredning av smittsom dyresykdom.*

En rekke forskrifter hjemlet i matloven fastsetter generelle beskyttelsestiltak i forhold til listeført sykdom. Forskriftene pålegger de som forskriftene retter seg mot plikter som er vurdert å være egnet til å forebygge sykdomsutbrudd eller smittespredning. Mattilsynet fører tilsyn med at tilsynsobjektene overholder kravene i forskriftene.

Aktuelle forskrifter (se beredskapsplanens punkt 1.2. for forskriftenes datoreferanse)

Forskrift om drift av akvakulturanlegg

Forskrift om omsetning av akvakulturdyr og produkter av akvakulturdyr, forebygging og bekjempelse av smittsomme sykdommer hos akvatiske dyr

Forskrift om transport av akvakulturdyr

Forskrift om slakterier og tilvirkingsanlegg for akvakulturdyr

Forskrift om vern av dyr under transport og tilknyttede aktiviteter (forordning (EF) nr. 1/2005).

Forskrift om godkjenning og bruk av desinfeksjonsmidler i akvakulturanlegg og transportenheter.

Forskrift om animalske biprodukter som ikke er beregnet på konsum (biproduktsforskriften)

Veiledning og informasjon

Mattilsynets personell i alle ledd har en viktig oppgave i å informere alle som holder akvatiske dyr i fangenskap om betydningen av å etablere rutiner som skjermer akvakulturanlegget for innslipp av smitte.

Regelverket setter krav om slike rutiner (se bl.a. akvakulturdriftsforskriftens bestemmelser om smittehygiene, særlig §§ 11-14, men bestemmelser om smittevern forekommer i en rekke av driftsforskriftens bestemmelser). Ansvarlige for drift av akvakulturanlegg bør vurdere behovet for å gjøre tiltak som går utover offentlige krav. Driftsforskriftens § 5 krever at driften ved det individuelle anlegg skal være helsemessig forsvarlig.

Særskilt aktsomhet må utvises ved kjente risikofaktorer, som slakting og flytting av organisk materiale og smitteførende gjenstander, samt disposisjoner som medfører økt risiko for sykdomsutvikling eller smittespredning også i allerede smittede anlegg.

Informasjonen Mattilsynet gir anleggene skal særlig handle om:

- smittevern ved inntak av fôr, flytting av levende akvatiske organismer og annet mulig smittefarlig materiale,
- person- og annen nødvendig trafikk
 - antall besøkende til anlegget begrenses til et minimum,
 - personer som skal inn i anlegget, må ta smittehygieniske forholdsregler,
- god orden og godt renhold,
- sikre anlegget mot predatorer og

Krav i regelverket om forebyggende tiltak på akvakulturanlegg:

Helsekontroll

Krav til helsekontroll fremkommer i akvakulturdriftsforskriften § 13.

Det skal gjennomføres risikobasert helsekontroll med akvakulturdyr for å forebygge og bekjempe sykdom. Når det er tatt inn akvakulturdyr i et akvakulturanlegg skal det gjennomføres minst en helsekontroll før akvatiske dyr kan tas ut av akvakulturanlegget. Det er egne krav til helsekontroll med stamfisk og matfisk i forskrift om drift av akvakulturanlegg § 50.)

Helsekontrollens innhold

Krav til helsekontrollens innhold fremkommer i akvakulturdriftsforskriften § 14 (se også forskriftens § 50).

Helsekontrollen skal utføres av veterinær eller fiskehelsebiolog. Ved hver helsekontroll skal driftsjournalen gjennomgås. Det skal spesielt foretas undersøkelser som kan avdekke listeført sykdom.

Journalføring

Krav til journalføring fremkommer i akvakulturdriftsforskriften § 10.

På hvert anlegg skal det foreligge en driftsjournal som skal oppbevares i minst fire år. Journalen skal som et minimum inneholde opplysninger om:

- akvakulturdyr og produkter av akvakulturdyr som er tatt inn og ut av anlegget,
- opprinnelses- og mottakssted for akvakulturdyr og produkter av akvakulturdyr,
- dødelighet per produksjonsenhet,
- resultater av helsekontroller,
- prøveuttak, gjennomførte undersøkelser, diagnoser og gjennomførte behandlinger.

Driftsplaner

Krav om driftsplan fremkommer i akvakulturdriftsforskriften § 41.

Det skal til enhver tid foreligge en driftsplan for akvakulturanlegg i sjøvann. Ved samdrift skal det foreligge en felles driftsplan. Driftsplanen skal for de to neste kalenderårene bl.a. inneholde:

- Hvilke lokaliteter som kal benyttes
- Tidsrom for brakklegging
- Eventuell flytting av fisk.

Beredskapsplan på anlegget

Krav om beredskapsplan på anlegget fremkommer i akvakulturdriftsforskriften § 7.

Det skal til enhver tid foreligge en oppdatert beredskapsplan. Ved samdrift skal det være en felles beredskapsplan. Planen skal blant annet:

- Ivareta smittehygiene og fiskevelferd i krisesituasjoner
- Beskrive håndtering av akutt utbrudd av smittsom sykdom og massedød.

Kompetanse

Kompetansekrav fremkommer i akvakulturdriftsforskriften § 6.

Kompetanse er et viktig krav i akvakulturdriftsforskriften. Personer som til enhver tid har ansvaret for akvakulturdyr skal ha kompetanse på fiskevelferd, og fiskens atferdsmessige og fysiologiske behov.

Behandling av død fisk og slakteavfall

Krav til behandling av dødfisk fremkommer i akvakulturdriftsforskriften § 16.

Så langt det er mulig skal døde akvakulturdyr tas ut av produksjonsenheten daglig. Død fisk og annet avfall fra fisk skal omgående kvernes og ensileres til pH under fire.

Brønnbåter og transportrutiner

Det skal tas smittehygieniske forholdsregler når brønnbåter eller annen akvakulturrelatert transport eller virksomhet har oppdrag nær akvakulturanlegg. Flytting av levende dyr og organiske materiale er en kjent risikofaktor, anvisning av sikker transportrute er derfor et viktig smitteforebyggende tiltak.

Inspeksjoner fra Mattilsynet:

Krav til Mattilsynet om å foreta risikobaserte inspeksjoner i anlegg fremkommer av fiskehelsedirektivet.

Mattilsynet skal videre i overensstemmelse med art. 3 i forordning EF 882/2004 (kontrollforordningen) foreta kontroll med akvakulturanlegg og akvakulturrelaterte virksomheter (forordningen er gjennomført i norsk rett ved forskrift 22. desember 2008 nr. 1621 om offentlig kontroll med etterlevelse av regelverk om fôrvarer, næringsmidler og helse og velferd hos dyr (kontrollforskriften)).

Grunnlag for inspeksjon fra Mattilsynet

Dersom det er grunn til å tro at et akvakulturanlegg kan være smittet, skal distriktskontoret gjennomføre tilsyn i anlegget for å undersøke forholdene. Forhold som tilsier behov for tilsyn kan eksempelvis være:

- Laboratoriefunn som gir grunnlag for mistanke
- Opplysninger om økt dødelighet, mistenkelige symptomer eller langvarige, kroniske sykdomsproblemer. (Som grunnlag for å definere økt dødelighet i denne sammenheng, se definisjon av forøket dødelighet i akvakulturdriftsforskriftens § 4 j, og merknader til denne.)
- Opplysninger om overføring av fisk fra land eller område med kjent forekomst av eksotisk listeført sykdom
- Når det er mistanke om at anlegget kan ha vært utsatt for smitte på annen måte.

Oversikt over tilstanden i akvakulturanlegg:

Det lokale Mattilsynet skal ha løpende oversikt over tilstanden i akvakulturanlegg gjennom egne inspeksjoner og/eller rapporter fra virksomhetene. Opplysninger som gir innsikt i tilstanden skal finnes i MATS og i Havbruksregisteret.

Anlegget skal blant annet dokumentere (i samsvar med akvakulturdriftsforskriftens § 42):

- helsestatus/dødelighet,
- produksjonstall,
- inntak/flytting av akvakulturdyr av mottakelige arter.

Med hjemmel i matlovens § 14 bør det også kreves dokumentasjon på generelle hygienerutiner.

Vedlegg 7 (til ILA-plan)

DESINFEKSJON

Personell:

Røkttere, dykkere og besøkende som er i kontakt med fisk eller annet materiale/utstyr som kan overføre smitte skal som hovedregel benytte arbeidsklær (inkludert fottøy) eller overtrekkstøy som bare brukes på anlegget.

Fotbad:

Fotbad skal være strategisk plassert med vedlikehold av effektiv konsentrasjon.

Servicebåter:

Servicebåter som betjener andre anlegg må rengjøres og desinfiseres over vannlinja før bruk på andre lokaliteter.

Roboter:

Spyleroboter må demonteres for grundig rengjøring og desinfeksjon dersom de evt. skal brukes på andre anlegg

Dykkerutstyr:

Dykkerdrakter og utstyr som evt. skal brukes på andre anlegg bør gjennomgå:

Fjerning av organisk materiale, rengjøring med vaskemiddel og grundig skylling med rent vann

Fullstendig neddykking i ferskvann med jodoform (minst 100 mg/l fritt jod) i minimum 20 minutter, eller et godkjent desinfeksjonsmiddel eller et desinfeksjonsmiddel med dokumentert effekt.

Grundig skylling med rent vann.

Lenker med utfyllende informasjon om desinfeksjon:

<http://www.oie.int/doc/ged/D8957.PDF>

<http://www.scotland.gov.uk/Resource/0038/00385854.pdf>

http://www.hfs.fo/pls/portal/docs/PAGE/HFS/WWW_HFS_FO/UMSITING/KUNNANDITILFAR/KUNNANDITILFARVEGLEIDINGAR/COPY_OF_VEGLEIDINGARFISKAOGDJORASJKD/VEGLALING%20ANNAD/DELPROJEKT%202.PDF

Vedlegg 8 (til ILA-plan)

EKSEMPEL PÅ NOTAT FRA REGIONEN TIL HOVEDKONTORET OM ENDRET FORSKRIFT

ANMODNING OM OPPHEVELSE AV BEKJEMPELSESONE I FORSKRIFT OM KONTROLLOMRÅDE FOR Å FOREBYGGE, BEGRENSE OG BEKJEMPE INFEKSIØS LAKSEANEMI (ILA) HOS AKVAKULTURDYR, [NAVN PÅ KOMMUNE] KOMMUNE, [fylke]

Vi viser til rapport/e-post fra avdeling [*navn*]
(saksnr:).

Saken gjelder opphevelse av tiltak i bekjempelsessonen og innlemmelse av bekjempelsessonen i overvåkningssonen i *forskrift om kontrollområde for å forebygge, begrense og bekjempe infeksios lakseanemi (ILA) hos akvakulturdyr, [navn på kommune] kommune, [fylke]*. FOR-xxxx-xx-xx-nr. xxx.

Bekjempelsessonen har sin bakgrunn utbrudd på lokaliteten [*nummer og navn på lokaliteten*] i [*dato for utbrudd*].

Båndlegging på mistanke ble vedtatt [*dato*]. Diagnosen ble stadfestet [*dato*], (evt. se saksnr:.)

Lokaliteten ble tømt for fisk [*dato*], og opprydding, vask og desinfeksjon av anlegget ble godkjent av Mattilsynet [*dato*]. Pålagt tre måneders brakklegging ble påbegynt samme dato.

Sykdomsrestriksjonene på lokaliteten er opphevet.

Regionen mener alle forhold som er beskrevet i forskriftens § 13 om krav for opphevelse av bekjempelsessonen [*er oppfylt*]/[*vil være oppfylt – angi dato-*]. Regionen anmoder hovedkontoret om å oppheve tiltakene i bekjempelsessonen og innlemme den i overvåkningssonen [*så raskt som mulig*]/[*evt. angi dato for når virkning av forskriftsendring skal inntre*].

Nytt kart som viser overvåkningssonen som skal gjelde i to år, følger vedlagt.

Vedlegg 9 (til ILA-plan)

SKJEMA FOR INNSAMLING AV EPIDEMIOLOGISK INFORMASJON

Skjema for
epidemiologisk kartleg